

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN YAŞLILARA KARŞI
TUTUMU VE EMPATİ DÜZEYLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Volkan KINA

Danışman

Doç. Dr. Zümrüt AKGÜN ŞAHİN

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

KARS 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN YAŞLILARA KARŞI
TUTUMU VE EMPATİ DÜZEYLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Volkan KINA

Danışman

Doç. Dr. Zümrüt AKGÜN ŞAHİN

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

KARS 2022

TEZ ONAY SAYFASI

ÖNSÖZ

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim süresince, başta eğitimimde en fazla katkısı olan ve her zaman destek olan danışmanım Sayın Doç. Dr. Zümrüt AKGÜN ŞAHİN' e, öğrenimim boyunca desteklerinden dolayı Sayın Prof. Dr. Yeliz AKKUŞ' a, tezimin değerlendirmesindeki görüş ve önerilerinden dolayı Sayın Dr. Öğretim Üyesi Sevinç KÖSE TUNCER' e, derslerde ve veri toplamada yardımcı olan Sayın Doç. Dr. Funda KARDAŞ ÖZDEMİR' e, Sayın Araşt. Gör. Berna AKTAŞ' a ve Sayın Araşt. Gör. Muhammed DENİZ' e, Yüksek Lisans ders döneminde bana ders veren tüm hocalarıma, veri toplamada bana çok fazla katkısı olan Halil KINA' ya, eğitim ve araştırma süremde hiçbir zaman desteğini esirgemeyen aileme, çalışmaya katılmayı kabul eden tüm öğrencilere, eğitim ve araştırma süremde bana destek olan Kars Harakani Devlet Hastanesi Acil Pansuman Birimindeki tüm çalışma arkadaşlarıma ve eğitimim boyunca hep yanımda olan Sayın Elif AKBABA' ya teşekkür ederim.

Volkan KINA

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	I
ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER	III
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	V
TABLolar VE ŞEKİLLER DİZİNİ	VI
ÖZET	VII
ABSTRACT.....	VIII
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Yaşlılık ve Yaşlanma	3
2.1.1. Yaşlılık	3
2.1.2. Yaşlanma.....	4
2.1.2.1 Yaşlanmanın Sınıflandırılması.....	4
2.1.3 Yaşlanma ve Yaşlılık Sürecinde Meydana Gelen Problemler	5
2.1.3.1. Yaşlanma ve Yaşlılık ile Ortaya Çıkan Fizyolojik Problemler.....	6
2.1.3.2.Yaşlılık ve Yaşlanma ile Ortaya Çıkan Ekonomik ve Psikososyal Problemler	7
2.2. Tutum.....	7
2.2.1. Tutum ve Davranış İlişkisi	8
2.2.1.1. Zihinsel (Bilişsel) Öğe	9
2.2.1.2. Duyuşsal (Duygusal) Öğe.....	9
2.2.1.3. Davranışsal Öğe	9
2.3. Empati.....	10
2.4.Üniversite Öğrencilerindeki Yaşlanma, Yaşlılık Bilgisi ve Yaşlı Bireylere Karşı Tutum ve Empati Düzeyleri.....	11
3. MATERYAL VE METOT	14
3.1. Araştırmanın Tipi ve Amacı	14
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman.....	14
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	14
3.4. Araştırmanın Değişkenleri	14
3.5. Veri Toplama Araçları	15
3.6. Araştırma Verilerinin Toplanması	16
3.7. Verilerin Değerlendirilmesi	17
3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Genellenebilirliği	17

3.9. Araştırmanın Etik İlkeleri	18
4. BULGULAR.....	19
5. TARTIŞMA	29
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	36
7. KAYNAKLAR	39
8. EKLER.....	47
9. ÖZGEÇMİŞ	56

SİMGELER VE KISALTMALAR

- TÜİK** : Türkiye İstatistik Kurumu
- DSÖ** : Dünya Sağlık Örgütü
- KOPS** : Kogan Attitudes Toward Old People Scale
- ACME** : Affective and Cognitive Measure of Empathy
- WHO** : World Health Organization
- DBEÖ** : Duyuşsal Bilişsel Empati Ölçeği
- YYTÖ** : Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği

TABLolar VE ŞEKİLLER DİZİNİ

Tablo 1. Çalışmada Kullanılan Ölçeklere Ait Normallik Analizi Sonuçları.....	16
Tablo 2. Bireylerin Demografik Özelliklerinin Dağılımları.....	18
Tablo 3. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerden Elde Edilen Minimum, Maksimum, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	19
Tablo 4. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerinin Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	20
Tablo 5. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerinin Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımı.....	23
Tablo 6. Çalışmada Kullanılan Ölçekler Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Testi Sonuçları.....	26

ÖZET

Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlılara Karşı Tutumu ve Empati Düzeyleri

Bu çalışma hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumu ve empati düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 01.11.2020-01.06.2021 tarihleri arasında Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde öğrenim gören 780 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerin tamamına ulaşmak hedeflendiğinden herhangi bir örneklem seçimine başvurulmamıştır. Verilerin toplanmasında tanıtıcı özellikleri belirleme formu, Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği (DBEÖ) ve Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği (YYTÖ) kullanılmıştır. Veriler IBM SPSS Statistics 27 paket programında analiz edilmiştir. Veri analizinde Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi, Mann Whitney-U Testi, Kruskal Wallis H Testi ve Spearman Rank Korelasyon analizleri kullanılmıştır. Duyuşsal ve Bilişsel Empati ölçeğinin toplam puanındacinsiyet, anne, eğitim durumu ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre yüksek ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Ancak, yaş, kardeş sayısı, aile gelir durumu, baba eğitim durumu, baba çalışma durumu, medeni durum, anne çalışma durumu, yaşlı bireyle yaşama durumu, 65 yaş üzeri yakını olma durumu ve yaşanılan yer değişkenlerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır ($p>0.05$). Duyuşsal ve Bilişsel Empati ölçeğinin toplamının puan ortalaması (143.80 ± 21.920) olaraktespit edilmiştir. Yaşlılara Yönelik Tutum ölçeğinin toplam puanındadeğişkenler arası istatistiksel bir fark çıkmamıştır ($p>0.05$). Yaşlılara Yönelik Tutum ölçeğinin puan ortalaması (127.30 ± 15.070) olarak tespit edilmiştir. Bu çalışma sonucunda hemşirelik öğrencilerin yaşlılara yönelik tutum ve empati düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik öğrencisi, yaşlı, empati, tutum

ABSTRACT

Attitudes and Empathy Levels of Nursing Students towards the Elderly

This study was conducted to determine the attitudes and empathy levels of nursing students towards the elderly. The population of the research consisted of 780 students at the Nursing Department of the Faculty of Health Sciences of Kafkas University between 01.11.2020 and 01.06.2021. Since it was aimed to reach all students, no sample selection was applied. The descriptive features form, the Affective and Cognitive Empathy Scale and the Attitude towards the Elderly Scale were used to collect the data. Data were analyzed in IBM SPSS Statistics 27 package program. Kolmogorov-Smirnov Normality Test, Mann Whitney-U Test, Kruskal Wallis H Test and Spearman Rank Correlation analyzes were used in data analysis. It was determined that the total score of the Affective and Cognitive Empathy scale was high in the variables of gender, mother, educational status and class level, and the difference between the groups was statistically significant ($p < 0.05$). However, there was no statistically significant difference between the groups in terms of age, number of siblings, family income, father's education status, father's employment status, marital status, mother's employment status, living with an elderly person, being close to over 65 years old, and place of residence ($p > 0.05$). The mean score of the sum of the Affective and Cognitive Empathy scale was determined as (143.80 ± 21.920) . There was no statistical difference between the variables in the total score of the Attitude Towards Elderly scale ($p > 0.05$). The mean score of the Attitude towards the Elderly scale was determined as (127.30 ± 15.070) . As a result of this study, it was determined that the attitudes and empathy levels of nursing students towards the elderly were high.

Keywords: Nursing student, elderly, empathy, attitude

1. GİRİŞ

Hızlı gelişen bilim ve teknolojik faaliyetler ile sağlık sisteminde ortaya çıkan ilerlemeler neticesinde, insan hayatını tehdit eden birçok hastalığın tedavisi mümkün hale gelmiştir (Çataloğlu 2018). Tedavi yöntem ve tekniklerinde meydana gelen değişimler daha önceleri hastaların kısa süre içerisinde ölümüne neden olan birçok hastalıkta hastaların yaşam sürelerinin uzamasını sağlamıştır (Tanman Zıpları 2015). Teknoloji alanındaki ilerlemeler yaşam süresini uzatmakla beraber yaşlı insanların bakımına ve kronik rahatsızlıklarında da çok ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. (Selvi2019).

Dünya nüfusu 2019 yılı tahmini 7 milyar 794 milyon 798 bin 729 kişidir. Yaşlı nüfus ise 703 milyon 711 bin 487 kişidir. 2020 yılı itibarıyla nüfusun %9,3'ünü yaşlı nüfus oluşturmaktadır. Dünya Sağlık Örgütüne göre 2025 yılında yaşlı nüfusun sayısı 840 milyona ulaşacağı öngörülmektedir. 840 milyon yaşlının %70'inin gelişmekte olan ülkelerde yaşayacağı öngörülmektedir. Yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu üç ülke sırasıyla Monako (%34,1), Japonya (%28,8) ve Almanya (%22,7) olmuştur. Türkiye 167 ülke içinde 66. sıradadır (TÜİK 2021).

TÜİK verilerine göre yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzeri nüfus, 2015 yılında 6 milyon 495 bin 239 kişi olarak belirlenmiştir. Bu oranın son beş yıl içerisinde %22,5 artış göstererek 2020 yılında 7 milyon 953 bin 555 kişi olduğu görülmektedir. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranıysa 2015 yılında %8,2 iken, 2020 yılında %9,5'e yükselmiştir. Yaşlı nüfusun 2020 yılında %44,2'sini erkek nüfus, %55,8'ini kadın nüfus oluşturmuştur. Nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfus oranının 2023 yılında %10,2, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmektedir (TÜİK 2021).

Toplam nüfus içerisinde genel olarak artış eğiliminde olan yaşlı nüfusu; sosyal, kültürel, ekonomik ve aile içi yaşam tarzlarında pek çok probleme sebep olmaktadır (Çunkuş ve Taşdemir Yiğitoğlu 2019). Ortaya çıkan bu problemler, sağlık alanında da etkisini göstermektedir. Bireylerin sağlık hizmetlerinden yararlanabilme, sağlık alanındaki harcamalarının sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılanabilmesi, gerekli sağlık hizmetinin ve iş

imkanlarının sağlanabilmesi açısından önem taşımaktadır. Yaşlı insanlar, toplum tarafından genel bir algıyla ekonomik, sosyal ve kültürel olacak şekilde diğer bireylere yük olan bireyler olarak kabul görmektedir. Yaşlı insanların böyle problemlerle karşı karşıya kalmasına bağlı olarak, yaşlı bireylere yönelik olumsuz davranış ve tutumlar meydana gelebilmektedir (Gökbunar ve ark. 2016).

İçinde bulunulan toplumun yaşlı, yaşlılık ve yaşlanma kavramlarına yönelik tutumları kadar sağlık profesyonellerinin de bu kavramlara yönelik tutumları büyük bir öneme sahiptir. Toplumun yaşlı bireylere yönelik tutumları, sosyokültürel yapıları, toplumdaki bireylerin yaşlılık algısı, yaşlılara verilen önem o toplumdaki yaşlı bireylere sunulan tüm sağlık hizmetlerine ve toplumsal hizmetlere yansımaktadır. Bu durumla birlikte birçok alanda olduğu gibi sağlık hizmetleri alanında da yaşlı bireylere yönelik bakım, istenmeyen bir çalışma alanı olarak görülmekte ve yeterince hızlı bir şekilde gelişim gösterememektedir (Soyuer ve ark. 2010).

Hemşirelik mesleğinin temelinde, farklı bir tabirle odak noktasında insan bakımı bulunmaktadır. Bu sebeptendir ki hemşirelik eğitimi verilen kurumlarda öğrenim gören öğrenci hemşirelerin yaşlı bireylerin bakımı, yaşlılık ve yaşlanma ile ilgili konularda ileri seviyede bilgi sahibi olmaları son derece öneme sahiptir (Uysal ve ark. 2020). Öğrenci hemşireler meslek hayatına başladıklarında bu bilgiler sayesinde yaşlı bireylerle ilgili birçok sorun ile başa çıkabilecek seviyeye geleceklerdir. Yaşlı bireylerin bakım ve tedavileri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan hemşirelik öğrencileri ise yaşlı bireylerin bakım ve tedavilerini yapmak için pek istekli olmayacaklardır (Zhang ve ark. 2016). Literatüre bakıldığında yaşlılık ve yaşlanma hakkında yeterli bilgiye sahip olmanın yaşlı insanlara yönelik tutumun olumlu olması arasında ilişki olduğu ortaya koyulmuştur (Liu ve ark. 2013; Salman ve ark. 2018).

Yaşlı bireylerin bakımı, yaşlılık ve yaşlanmaya yönelik gösterilen olumsuz tutum ve yaklaşımlar, hemşirelik öğrenimi gören öğrencilerinde yaşlı insanlara karşı gösterdikleri tutum ve empati düzeylerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Baysal ve ark. 2019). Bu sebeple hemşirelik öğrenimi gören öğrencilerin yaşlı insanlara yönelik tutum ve empati düzeylerini belirlemek, bu konudaki eksikliklerin giderilip

yaşlı bireylerin daha iyi bir bakım ve tedavi alabilmeleri için son derece önemlidir (Duru-Aşiret 2015).

Hemşirelik öğrenimi gören öğrencilerin yaşlılık ve yaşlanma ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmaları, yaşlı bireylere yönelik bakım ve tedavi verirken gösterecekleri olumlu tutum ve davranışlar üzerinde önemli bir etkisinin olmasıyla birlikte, bu bilgi seviyesini daha ileri bir seviyeye ulaştırarak yaşlı bireylerin alacağı bakım ve tedavi kalitesini artırmakta hemşirelik eğitimi verilen kurumların önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Kulakçı 2010). Bu sebeple meslek hayatına devam eden hemşirelerle birlikte gelecekte hemşirelik mesleğini yapacak öğrenci hemşirelerin yaşlı bakımı, yaşlılık ve yaşlanma ile alakalı tutum, davranış ve empati düzeylerinin meslek hayatlarında yaşlı insanlara yönelik bakım ve tedavilerinde etkili olacağı öngörülmektedir (Adıbelli ve ark. 2013).

Literatür incelendiğinde konu ile ilgili sınırlı sayıda araştırma olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlılara Karşı Tutumu ve Empati Düzeyleri incelenmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Yaşlılık ve Yaşlanma

2.1.1. Yaşlılık

İnsan yaşamının son dönemi olan yaşlılık, insan vücudunun büyüme ve gelişmesinin ileri safhalarından biridir. İnsanın yaşlılık ve yaşlanmaya olan ilgisi çok eski dönemlerden günümüze dek süregelmiştir. Dinlerde, felsefik görüşlerde ve masal, hikaye, roman gibi birçok edebi eserde yaşlılık ile ilgili konuların işlendiği görülmektedir (Tufan 2016). Üzerinde çalışma yapılan bütün toplumlarda yaşlı insanlara yönelik tutumlarda bazen olumlu tutum bazen olumlu-olumsuz karma bir tutum görülebilirken çoğu zaman toplumlarda olumsuz bir tutuma sahip olma daha fazla görülmektedir (Arun 2018). Yaşlılık dönemi birçok insanı korkutan bir durum olmakla birlikte, insanların genel olarak durağanlaştığı üretkenliğini yitirdiği, bireyin hoşgörü seviyesinin düştüğü, diğer insanlara muhtaç bir hale geldiği dönem olarak görülmektedir (Öğüt ve ark. 2017, Kalıncara 2014).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yaşlılığın başlangıcını 65 yaş olarak tanımlamaktadır (WHO 2021). Yaşlılık, insan yaşamın diğer dönemlerinde olduğu gibi doğal ve kaçınılmaz dönemlerinden biridir. Yaşlı insanların genetik özelliklerine ek olarak içinde buldukları koşullar, yaşadıkları toplumun sosyokültürel yapısı, ekonomik durumları, beslenme ve yaşam şartlarına göre yaşlılık süreci kişiden kişiye göre farklılık gösteren bir durumdur. Bu sebeple yaşlılığa sadece biyolojik bir durum olarak bakmayıp, yaşlılığı biyolojik, fiziksel, sosyal, toplumsal ve kültürel olarak bir bütün halinde ele almak gereklidir (Alkaya ve Okuyan 2017, Buz 2016). Farklı bir tanımda yaşlılığın, her canlı varlıkta ortaya çıkan, canlının tüm vücut görev ve işleyişinde yavaşlamaya ve zamanla azalmaya neden olan, vücut hücrelerinde zamanla ortaya çıkan geri dönüşü mümkün olmayan fiziksel, biyolojik ve yapısal değişimlerinin tamamını kapsadığı belirtilmiştir (Öğüt ve ark. 2017).

2.1.2. Yaşlanma

Yaşlanma genel işlevselliğin azalmasına neden olan kronik ve evrensel bir süreçtir (Aydiner Boylu ve Günay 2017). Yaşlanma demografisi çarpıcı bir biçimde değişmektedir ve yaşlı birey sayısı hızla artmaktadır (Darling 2016). Yaşlı nüfusun artmasında, insanların günümüzde enfeksiyon hastalığı ve akut gelişen hastalıklardan değil kronik hastalıklardan ve dejeneratif hastalıklardan muzdarip olmasının, düşen doğurganlık hızının, sağlık hizmetlerine kolay ulaşımın, gelişen tıbbın ve teknolojinin etkisi çok büyüktür (Uysal ve ark. 2020, Köse ve ark. 2015).

2.1.2.1 Yaşlanmanın Sınıflandırılması

Farklı türde yaşlanma gruplandırmaları yapılmaktadır (Göken 2015). Yaşlanmayı; gerontologlar dört zaman diliminde değerlendirmektedir:

- **Kronolojik yaşlanma:** Doğum tarihini temel alarak yaşlanmanın tanımı yapılmaktadır. Herhangi bir etkene bağlı değildir (sosyal statüsü, bireyin fiziksel-zihinsel anlamda yeterli olması, kronolojik yaş). Fakat bu tanım bireylerin genel sağlık, fiziksel, psikolojik ve zihinsel bilgi ve becerileri gibi özellikleri açıklamada yeterli olamamıştır. (Görgün Baran 2016, Bacanlı 2016).
- **Biyolojik yaşlanma:** Organ sistemlerinin (kalp, dolaşım sistemi, akciğer..) tam olarak işlevlerini yerine getirememesi, fiziksel farklılaşmalara

dayandırılarak ifade edilmektedir. Biyolojik olarak kişinin yaşlanmasına ana gerekçe olarak, organizmanın kronolojik manada gerçekleşen ilerlemeden dolayı artık eskisi kadar hücre yenilenmesi olmamaktadır. Bu duruma bağlı olarak hücrelerde kayıpların yaşanmasıdır (Ihle ve ark. 2016, Sucuoğlu 2012).

- **Psikolojik Yaşlanma:** Normal bir insana göre algılama sürecindeki değişimler, zeka, öğrenme, hafıza benzeri zihinsel fonksiyonlarda ve duyu organlarında; dürtü, güdü, kişilik gibi özelliklerde geçen zamanın etkisiyle meydana gelen farklılıklardır (Poranen ve ark. 2016). Geçmişini unutamama, anıları anımsama, geçmişe duyulan hasret buna örnek verilebilir. Geleceğe duyulan güven eksikliğinden meydana gelen korku, anksiyete ve üzüntü gibi duyu durumlarının tamamı psikolojik çöküntüye sebep olur. Buna bakarak insanların kendilerini yaşlı hissetmesi ve kabul etmesi ile yakın ilişkisinin olduğu söylenebilir (Görgün Baran 2016, Bacanlı 2016).
- **Sosyal Yaşlanma:** Kişiye ait olan sosyal ortamdaki aile ve yakın çevresiyle, iş ortamında, politik ve dini gruplar gibi birliktelikler içerisinde üstlenilen rollerin ve sürdürülen ilişkilerin eskisine kıyasla değişmesini ortaya koymaktadır. (Bai ve ark. 2017, Görgün Baran 2016, Bacanlı 2016).

Yaşlılıkla ilgili bir sınıflandırma da DSÖ tarafından yapılmıştır;

- **Erken yaşlılık (youn-gold):** Erken yaşlılık olarak belirtilen bu dönem 65-74 yaşları arasındaki dönemi içerir.
- **Orta yaşlılık (old):** Orta yaşlılık şeklinde ifade edilen dönemdeki yaş aralığı ise 75-84 olarak belirtilmektedir. Süreç, fonksiyonel kayıpları ve bağımlılığı kapsar.
- **İleri yaşlılık (old- old):** 85 yaş ve sonrası dönemdir. Bu süreçte başkalarına bağımlılık duyulabilir (WHO 2021, Sucuoğlu 2012).

2.1.3 Yaşlanma ve Yaşlılık Sürecinde Meydana Gelen Problemler

Yaşlanma ve yaşlılık sürecinde sadece fiziksel, biyolojik ve psikolojik değişimler meydana gelmez. Bu süreci bunlara ek olarak insanların yaşamış olduğu yaşam koşulları etkilemektedir (Çiçek ve ark. 2021). Yaşam koşulları da bireylerin alışkanlıklarını, davranışlarını etkilemektedir. Yaşlanma sürecinde insanlarla olan

ilişkileri, gelir düzeyi, temel gereksinimlerini karşılayabilme, ailesiyle vakit geçirme, zaman yönetimi ve kullanımı gibi konularla alakalı problemlerde ortaya çıkabilmektedir. (Selçuk ve Avcı 2016).

2.1.3.1. Yaşlanma ve Yaşlılık ile Ortaya Çıkan Fizyolojik Problemler

Yaşlı insanlarda mortalite ve morbiditenin en büyük sebebi kardiyovasküler rahatsızlıklardır. Daha önce yapılmış olan bilimsel çalışmalarda hipertansiyon prevalansının %50-%60 aralığında olduğu belirlenmiştir (Ağar 2020). Kalbin yapı ve işlevlerindeki ilerleyen yaşla birlikte, bireyin sahip olduğu genetik özellikler ve fiziksel inaktivite kalp yetmezliğine sebep olan risk faktörleridir (Koldaş 2017). Yaşla birlikte kemik yoğunluğunda azalma, vücut postüründe olumsuz anlamda değişim, kemikler daha kırılabilir ve zayıf hale gelir. Kadınlarda kemik kaybı menopozdan sonra çok hız kazanır. Bunun sebebi kısmen D vitamini miktarının azalmasıyla birlikte vücudun kalsiyum emiliminin azalmasıdır (Ağar 2020, Van den Beld ve ark. 2018).

Yaşlanmayla birlikte insan vücudunda meydana gelen değişimlerden biri olan testosteron ve büyüme hormonlarındaki azalma dolayısıyla bireylerin kaslarında incelme ve bununla birlikte kas yırtıkları ortaya çıkabilmektedir. Bu kas yırtıklarının ilerlemesi sonucu bireylerde kas dokusu kayıpları görülebilmektedir. Kas dokusu kayıplarına kemik dokusundaki kayıplar eşlik ettiğinde bireylerde boy kısalması, diş ve diş eti kaybı, kolay kırılabilen kemikler sonucu kol ve bacaklarda kemik eğrilikleri, skolyoz gibi birçok problem ortaya çıkabilmektedir (Güç 2021). İnsan vücudundaki kemiklerinin alt kısmında bulunan eklem ve kırıldık dokularının yaşlılıkla birlikte azalmasıyla eklemlerin hareketi de kısıtlanır ve bunun sonucunda travmalara karşı daha hassas duruma gelen bu eklem bölgelerindeki tekrarlayan travmalar yaşlılık döneminde çok sık karşılaşılan osteoartrit oluşmasına sebep olabilir (Ergin 2021).

Yaşlı bireylerde genellikle vücut işlevlerinde azalma meydana gelmektedir. Ortaya çıkan bu sorunların bazıları çabuk fark edilebilir düzeyde belirgin olmasına rağmen bazılarının fark edilmesi oldukça zordur (Aslan 2019). İlerleyen yaşla birlikte kronik hastalıkların meydana gelme olasılığı ve bu sebeple yaşlı bireylerin bakım ve gereksinimlerinde artış yaşanır. Yaşlı insanların vücutlarında meydana

gelen yapısal ve fonksiyonel değişimlerin belirlenebilmesi son derece önemlidir (Ungvari ve ark. 2018).

2.1.3.2.Yaşlılık ve Yaşlanma ile Ortaya Çıkan Ekonomik ve Psikososyal Problemler

Yaşlanmayla beraber bireylerde fizyolojik değişimlerin yanı sıra, sosyal ve psikolojik değişimler de meydana gelmektedir. İnsanlar yaşlanmayla beraber çalışma süresi, üretim ve maddi kazançlarında azalmalar meydana gelir (Hollander ve ark. 2012). Farklı bir bakış açısıyla bakılacak olursa yaşlılık insanların emekliliklerini yaşadığı bir dönemdir. Burada yaşlı bireylerin emekliliğe hazırlanıp hazırlanmadıkları günlük yaşantılarında ve rollerinde birçok farklılığa sebep olabilir.Eğer ki birey emekliliğe hazırlıksız ise maddi problemler yaşama, sosyal hayatında aksama, içe kapanık olma ve kendini değersiz hissetme gibi problemlerle karşılaşabilir (Arıcı Özcan 2019, Van den Beld ve ark. 2018).

Yaşlı bireylerin bireysel gereksinimlerini karşılamaya yetecek bir gelire sahip olmaması büyük bir problem olabilir. Ekonomik problemler, sağlık, beslenme vb. problemlere sebep olacağından daha büyük problemler meydana gelmektedir (Yerli 2017). Özellikle, sosyal güvencesi olmayan ve yalnız yaşayan yaşlı bireyler, bu problemlerden daha fazla etkilenebilmektedir. Ekonomik problemlerin birçoğu yaşanan bireyin emekli olmasıyla birlikte iş kaybı ve gelir düzeyinin düşmesinden kaynaklanmaktadır. Azalmış olan maddi gelire uyum sağlamada güçlük yaşama, emeklilikten önceki yaşam standartlarından uzaklaşmanın meydana getirdiği sosyal ve psikolojik durumda kötüleşme, sağlık sorunları için yapılan harcamaların artması, kendi işlerini yapmada güçlük çekme, yakınlarına yük olma düşüncesinin getirmiş olduğu psikolojik baskı bu sorunlardan bazılarıdır. (Beğer ve Yavuzer, 2012).

2.2. Tutum

Tutum konusunda literatürde farklı tanımlamalar mevcuttur. Toraman ve ark. (2013) tutumu; herhangi bir olay, kişi, nesne, canlı ya da cansız varlıklara karşı olumlu veya olumsuz karşılık verme eğilimi olarak açıklamışlardır. Başka bir tanımdaysa tutum, Canlı veya cansız herhangi bir varlığa karşı bireylerde gelişen duygu, düşünce, inanç ve fikirlerin bir araya gelerek ortaya çıkardığı davranış olarak tanımlanmıştır (Yılmaz ve Vermişli, 2015). Literatürde farklı tanımlar olsa da genel

olarak hepsi benzerlik göstermektedir. Öyleyse tutum bir bireyin, olaylar, durumlar, nesnelere, dini inançlar, canlı veya cansız varlıklar, görülen veya görülemeyen hayal edebildiğimiz her durum karşısında, gözle görülemeyen bir psikolojik eğilim olarak tanımlanabilir (Kalaycı ve ark. 2017).

Çevik 2010 tutumun en önemli özelliklerini 3 başlık altında toplamıştır;

- Tutum doğuştan gelen bir eğilim değil öğrenilmiş bir eğilimdir.
- Yapılan eylemlerle ilişki halinde olup eylemlere göre şekillenebilir.
- Sürekli aynı kalmayıp olumlu ve ya olumsuz değişken bir yapıya sahiptir (Çevik 2010).

Tutumun üç ana özelliği vardır; objelere dair inanışlar, objelerle ilgili duygu ve düşünceler ve objelere dönük devinimsel eğilimlerle meydana gelmektedir. Buna göre tutumu meydana getiren öğeler bilişsel, duyuşsal, ve devinimsel öğelerdir. Bilişsel öğe (inanışlar veya inançlar)genel bilgiyi ve gerçekleri, duyuşsal öğe (duygu ve düşünceler) sevgi, mutluluk, üzüntü, korku gibi duygu durumlarını, devinimsel öğe (değişkenlik gösteren eğilimler) farklı yollarla objelere yaklaşma veya onlardan uzaklaşma gibi yönelimleri kapsayan eğilimlerdir. (Çoban 2010).

Hemşirelik bir meslek olarak kendine özgü değerleri, bireysel farklılıkları, bireylerin tutumlarını ortaya çıkaran farklı süreçleri olan bir meslektir. Hemşirelik, bireysel ve mesleki profesyonellik gerektiren ilişkilerinde kişinin tutum ve davranışlarını şekillendiren bir yapıya sahiptir.(Kalaycı ve ark. 2012).

2.2.1. Tutum ve Davranış İlişkisi

Tutum 3 öğeden oluşmaktadır. Bu öğeler zihinsel (bilişsel) öğe, duyuşsal öğe ve davranışsal öğe olarak tanımlanmıştır. Bireyin bir durum hakkında sahip olduğu bilgileri zihinsel öğe, o duruma nasıl bir duygu ve düşünceyle yaklaştığını duyuşsal öğe ve o durum karşısında ne şekilde bir tavırla hareket edeceğini davranışsal öğe belirlemektedir (İnceoğlu 2010). Bireylerin bir obje, durum veya bireyler karşısında ortaya koyduğu zihinsel, duyuşsal ve davranışsal öğeler bireylerin tutumlarını oluşturmaktadır. Bu sebeple tutumun oluşabilmesi için tüm bu öğelerin aralarında anlamlı bir ilişki olmalıdır (Güleç 2012).

2.2.1.1. Zihinsel (Bilişsel) Öge

Tutumu ortaya çıkaran objeler, bireyler, eylemler vb. hakkında bilinen tüm bilgileri, inançları ve deneyimleri içermektedir. Tutumun kesin ve kararlı olmasını, tutumun olumlu-olumsuz olmasını belirleyen etkenler, tutumun bilişsel ögesinde yer almaktadır. (Alaman 2018, İnceoğlu 2010, Güleç 2012). Bireyin sahip olduğu inançlar, bilgiler değişim gösterdikçe kişinin tutumu da değişim gösterir. Daha önce var olduğu bilinmeyen, hiç görülmemiş ve duyulmamış bir uyarıya karşı tutum oluşmaz (Güleç 2012).

2.2.1.2. Duyuşsal (Duygusal) Öge

Kişiden kişiye farklılık gösteren ve somut olarak gösterilemeyen bu öge bireyin sevgi, mutluluk, üzüntü, hoşlanıp hoşlanmama yönünü meydana getiren ögedir (İnceoğlu 2010). Yaşanılan ortamla alakalı bilgi ve deneyimlerin olumlu ve olumsuz durumlarla, istenilen veya istenilmeyen hedeflerle ilişkisini içeren ögedir. Duyuşsal öge, kişilerin değerler sistemiyle de yakın ilişki içindedir. İnsanlar herhangi bir olay, kişi veya durumla karşılaştığında ortaya çıkan ilişki biçiminin, ortaya çıkan tutumun nasıl olacağına etki eder (Güleç 2012). Tutumların biçimi, şekillenmesi ve devamlılığı duyuşsal öge ile bağlantılıdır. Duyuşsal ögeyle davranışsal öge arasında neden sonuç ilişkisi olduğu belirlenmiştir (Alaman 2018, İnceoğlu 2010).

2.2.1.3. Davranışsal Öge

İnsan, deneyimleri, yaşantıları ve sahip olduğu bilgilerle edinmiş olduğu düşünceyle tutum meselesine olumlu ya da olumsuz bir biçimde yaklaşmaktadır (Kaur ve ark. 2013). Birey, bir duruma, olaya, objeye vb. yönelik olumlu tutum geliştirmişse, o doğrultuda davranmak için kendini hazır hisseder. Bu hazır bulunuşluk kendini bireyin konuşmalarında, davranışlarında gözlenir (Leggat ve ark. 2010). Bireyler herhangi bir olay veya nesne karşısında nasıl davranacağını, yaşam tecrübelerine dayanarak karar verir. Daha önce o olay veya nesne ile ilgili deneyim yaşamadıysa da çevresinden gördüklerine veya duyduklarına göre hareket eder. (Alaman 2018, Güleç 2012).

Bireyin sahip olduğu tutumların davranışlara dönüşümünü etkileyen sebepler bulunmaktadır. Bunlar; tutumun ne kadar güçlü ve kararlı olduğu, bulunulan ortam

ve çevrenin özelliği ve davranış sonrası oluşabilecek muhtemel sonuçlardır (Kaur ve ark. 2013). Bireyin sahip olduğu tutum ne kadar güçlü ve kararlı ise davranışa dönmesi o kadar kolay olur. Bireyin bulunduğu çevre veya ortam onun tutumunu davranışa dökmesini kolaylaştırabilir veya engelleyebilir. Tutumun davranışa dökülmesini etkileyen bir diğer etken ise davranışın sonucunda meydana gelebilecek olası sonuçlardır. (Alaman 2018, Mercan 2015, Güleç 2012).

Tutumu meydana getiren zihinsel, duyuşsal ve davranışsal öğeler birbiriyle ilişkilidir. Herhangi birinde meydana gelen değişiklik diğer öğeleri de etkiler ve değişime sebep olur (Düzenli 2017). Bireyin bir tutuma karşı ortaya koyduğu tavır ve davranış değişirse, tutumu oluşturan zihinsel ve davranışsal öğede de değişim meydana gelir. (İnceoğlu 2010). Tutumların meydana gelmesinde bireyin genetik yapısı, bireyin fizyolojik yapısı, kişiliği, kişilik yapısı, eğitim düzeyi, aile yapısı, ve ön yargıları gibi etkenlerde belirleyici olabilir. (Güleç 2012).

2.3. Empati

Empati, bireyin kendini sözlü ve duygusal anlamda iletişim kurduğu kişilerin yerine koyabilme, onu anlamaya çalışma ve onu doğru anladığını karşısındakine ifade edebilmesi olarak tanımlanmıştır (Kışlak 2012). Empatinin ahlaki olarak tam olarak neyi ifade ettiği araştırma yapan kişiler tarafından tartışmalı olup görüş birliği bulunmamaktadır. Buna ek olarak empatinin duygusal, bilişsel ve motivasyonel olarak üç farklı tipininolduğu belirtilmiştir (Read 2019).

Bireylerde empatinin oluşumunda eğitim seviyesinin önemi çok yüksektir. Bu sebeple herhangi bir sorunu olmayan sağlıklı bireylerde empatinin oluşması ve geliştirilmesi için eğitim vermenin gerekli olduğu belirtilmiştir(Barış 2015).Empatinin bireylerin yaşadığı ortam, yaş, cinsiyet, eğitim, gelir durumu ve ailevi özelliklerden etkilenebildiği belirlenmiştir (Barış 2015; Eisenberg ve ark. 2013). Bireylerin empatik özellikleri genetik özelliklerinin yansıması olarak görülmüşse de eğitim, ailevi özellikler ve bulunulan çevrenin empatiyi etkilediği belirlenmiştir. (Eisenberg ve ark. 2013).

Empatinin olumlu yönde oluşup gelişebilmesi için özellikle bireyin bebeklik döneminde ona bakım veren kişi ve ebeveynleri arasında sağlam bir güven ilişkisi

olması gerektiği, bireyin sahip olduğu ruh hali ve psikolojik durumu, içinde bulunduğu ortam ve çevre şartları, bulunduğu toplumun özellikleri, toplumsal rekabet, kıskançlık gibi faktörlerin öneminin yüksek olduğu belirlenmiştir. (Gonzalez-Lienres ve ark. 2013).

Sağlık profesyonellerinin bakım veya tedavisini yaptığı hastalar ve hasta yakınlarıyla olumlu yönde iletişim kurabilmeleri bireylerin empatik becerileriyle bağlantılı olduğu belirlenmiştir (Hojat ve ark. 2002). Bu sebeple sağlık çalışanı olma adayı olan öğrencilerin empati kurabilme becerilerinin ilerleyen yıllarda meslek hayatlarında çok büyük öneme sahip olması sebebiyle buna yönelik eğitimlerin verilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Bas-Sarmiento ve ark. 2017).

Sağlık çalışanlarının karşılaştığı hastalar ve hasta yakınlarıyla yakın bir ilişki kurabilmesi için sağlık çalışanlarının empatik becerilerinin gelişmiş bir düzeyde olması gerekir. Sağlık çalışanları ile hasta ve hasta yakınlarının arasındaki iletişimin kalitesinde empatinin büyük bir önemi olduğu belirlenmiştir (Petrucci 2016).

Sağlık çalışanı olma adayı olan öğrencilerin katıldığı bir çalışmada bireylerin empatik becerilerinin bu yönde eğitimler verilerek artırılacağı ve bu yönde verilen eğitim programlarının sağlık çalışanı adayı olan öğrencilerin hasta ve hasta yakınlarıyla kurduğu iletişimi güçlendirdiği ortaya konulmuştur (Wüdrich ve ark. 2017).

2.4. Üniversite Öğrencilerindeki Yaşlanma, Yaşlılık Bilgisi ve Yaşlı Bireylere Karşı Tutum ve Empati Düzeyleri

Toplum içerisinde bulunan tüm insanlar gibi üniversite öğrencileri de, yaşamlarını sürdürdükleri çevre ve toplumun yaşam şartlarından etkilenir, bunun sonucunda bireyin fikirlerinde, düşüncelerinde etkilenme meydana gelir ve birey bir nevi kendi fikir dünyasını oluşturur. Bu sebeple, üniversite okuyan genç bireylerin birçoğu davranışlarını kendi fikir dünyalarında oluşturduğu düşünce ve empatik becerileri sonucunda gerçekleştirmek için çaba sarf ederler (Tsai 2011).

Yaşlılık dönemine erişmiş olan bireylerin genel olarak dışlanma sebebi toplum genelinde çekirdek aile tipinin yaygınlaşmış olması gösterilebilir. Kuşak çatışmaları, anlaşmazlıklar bireylerin arasının bozulmasına sebep olmakla birlikte

yaşlı bireylerin yalnızlaşması kaçınılmaz bir hal alır. Dışlanmaya maruz kalan yaşlı birey bakıma muhtaç bir bireyse o kişide, psikolojik çöküntü, depresyon, üzüntü, güç kaybı ve ölüm korkusunda artma meydana gelebilir. (Bousfield ve Hutchison 2010).

Yaşanılan toplumda yaşlı bireylere yönelik olumsuz tutumlara sahip bireylerin çoğunlukta olması, yaşlı bireylerin hastane veya ev ortamında aldığı sağlık bakımını da olumsuz etkileyebilir (Eliopoulos 2013).

Genel bir literatür incelendiğinde; genellikle yaşlı bireylerle yaşamış olan veya yaşlı bireylere yaklaşım konusunda eğitim alan bireylerin yaşlı insanlara yönelik olumlu bir tutum gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yurtdışında yapılan bir araştırmada; yaşlı bireylerle ilgili yapılan bir uygulamalı eğitime katılan tıp ve eczacılık öğrencilerinde, eğitimden sonra yaşlılara yönelik empati düzeylerinde olumlu yönde bir artma olduğu konulmuştur (Van Winkle ve ark. 2012).

Yaşlı bireylerle alakalı eğitim programlarına katılım göstermeye devam eden öğrencilerin ve hemşirelik alanında eğitim programlarına katılmış olan öğrencilerin diğer alanlarda eğitim programlarına katılmış olan hemşirelik öğrencilerine nazaran yaşlı insanlara karşı daha olumlu bir empati ve tutum içerisinde olduğu ortaya koyulmuştur (Yılmaz ve Özkan 2010). Farklı bir çalışmada yaşlı bireylere ve yaşlanma dönemine ön yargılı veya kaygılı bir şekilde yaklaşmayanların, ön yargılı veya kaygılı yaklaşanlara oranla daha olumlu tutum sergiledikleri belirlenmiştir (Allan ve Johnson 2009). Yine bir başka çalışmada; yaşadığı ortam ve çevrede yaşlı bireylerle iletişim halinde olan genç bireylerin yaşlılara yönelik olumlu gösterdikleri gözlenmiştir (Bousfield ve Hutchison 2010). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı insanlara yönelik tutumlarını ortaya koymak için yapılan farklı bir araştırmada yaşlı insanlarla birlikte yaşayan hemşirelik öğrencilerinin yaşlı insanlara yönelik daha olumlu bir tutum sergiledikleri ortaya konmuştur (Alkaya ve Okuyan 2017).

Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutum ve empati düzeylerinin belirlenmesi, eğitim müfredatında yapılabilecek eğitimin kalitesini artırmaya yönelik değişiklikler için imkan sağlayabilir. Bu sayede mezun olup meslek hayatına atılacak olan hemşirelik öğrencilerinin bilgi ve birikiminde artış sağlanıp hastalarla daha sağlıklı iletişim becerileri kurabilmelerine imkan sağlanacaktır (Sağır ve Özkaptan

2016). Empati hem hemşirelik mesleği hem de hemşirelik öğrencileri için çok önemli bir yere sahiptir fakat yapılan çalışmalarda hemşire olma adayı olan öğrencilerinin empati seviyeleri istenilen düzeyde olmadığı belirlenmiştir (Sağır ve Özkaptan 2016, Çaka ve ark.2018).

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırmanın Tipi ve Amacı

Bu araştırma Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlılara Karşı Tutum ve Empati Düzeylerinin belirlenmesi amacı ile tanımlayıcı tipte yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma 01.11.2020 - 01.06.2021 tarihleri arasında Doğu Anadolu' daki bir üniversitede Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencileri ile yapılmıştır.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma evreni, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümlerinde eğitim alan toplam 780 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Çalışmada hemşirelik bölümü öğrencilerinin hepsine ulaşmak amaçlanmıştır. Bu sebeple, herhangi bir örnekleme yöntemine gidilmemiştir. Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde okuyan ve çalışmaya katılmayı kabul eden tüm öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir. Veri toplama formları dünyada ve ülkemizde yaşanan Covid-19 pandemisi süreci nedeniyle, çalışmaya katılmayı kabul eden tüm öğrencilere hem çevrimiçi yollarla (Microsoft teams, whatsapp) gönderilmiş olup hem de yüzyüze toplanmıştır. Veri toplama formlarını eksik, hatalı dolduran ve pandemi süresince Covid 19 nedeniyle hasta olan öğrencilerle birlikte formları doldurmayan 455 öğrenci araştırmaya dahil edilmemiştir. Araştırma 325 öğrenciyle tamamlanmıştır. Evrenin %41.1' ine ulaşılmıştır.

Araştırmaya dahil olma kriterleri:

- Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencisi olma
- Araştırmaya katılmaya gönüllü olma
- Bilişsel yeterliliğe sahip olma.

3.4. Araştırmanın Değişkenleri

Bağımsız Değişkenler: Araştırmaya katılmayı kabul eden hemşirelik öğrencilerine ait tanıtıcı özellikleri.

Bağımlı Değişkenler: Hemşirelik öğrencilerinde; Bilişsel Empati puanı, Duyuşsal Rezonans puanı, Duyuşsal Uyumsuzluk puanı ve Yaşlılara Karşı Tutum puanı.

3.5. Veri Toplama Araçları

Veri toplamada kullanılan araçlar; Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özellikleri Belirleme Formu (EK-1), Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği (EK-2) ve Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği (EK-3) kullanılmıştır.

Tanıtıcı Özellikleri Formu: Literatür taranarak oluşturulan bu formda öğrencilerin; yaş, cinsiyet, kaçınıcı sınıfta olduğu, medeni durum, gelir durumu, anne ve babanın çalışma durumu ve eğitim düzeyleri, ailesinde 65 yaş üstü birey olup olmadığı varsa yakınlık derecesi, kaç yıldır yaşlı bireyle yaşadığı, yaşlı bireyle yaşamaktan memnuniyet durumu gibi soruları içermektedir. (Duyan ve Gelbal 2013; Alkaya ve Okuyan 2017; Adıbelli ve ark.2013). (EK-1)

Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği: Bireylerin yaşlı insanlara yönelik tutumlarını ortaya koymak için Nathan Kogan'ın 1961 yılında geliştirdiği bu ölçek Kogan Attitudes Toward Old People Scale "KOPS" olarak bilinmektedir. "KOPS" aktif olarak çalışan sağlık profesyonellerine uygulanmak üzere geliştirilmesine rağmen toplumdaki tüm insanların, yaşlı insanlara yönelik tutumlarını ortaya koymak için çeşitli araştırmalarda kullanılmıştır. Toplumun tüm kesiminin anlayabileceği şekilde toplam 34 madde bulunduran bu ölçek 6' lı likert tipinde Tamamen katılıyorum, Biraz katılıyorum, Katılıyorum, Katılmıyorum, Pek katılmıyorum, Kesinlikle katılmıyorum seçenekleri olan bir ölçektir. Ölçeğin 17 pozitif, 17 negatif ifadesi bulunmaktadır. Ölçekteki ifadeler 1 den 6 ya kadar puanlanarak ölçeğin toplam puanına erişilir. Ölçek toplam puan aralığı 34 ile 204 puan arasında olup, puan ne kadar yüksekse yaşlı bireylere yönelik tutumun da o kadar yüksek olduğu ortaya konmaktadır (Kogan 1961). Yaşlılara Yönelik Tutun Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği konusunda birçok çalışma ortaya konmuştur. Ölçeğin geliştiricisi olan Kogan bu ölçeğin pozitif maddelerini ve negatif maddelerini ayrı bir ölçek olarak değerlendirmiştir. İki farklı grup üzerinde değerlendirilen bu ölçeğin ilk değerlendirme grubunu psikoloji bölümü okuyan öğrenciler oluşturmuştur. Bu grup üzerinde yapılan değerlendirmede negatif ölçeğin cronbach alfa değeri 0.76 olarak ortaya konarken, pozitif ölçeğin cronbach alfa değeri 0.77 olarak ortaya konmuştur.

İkinci değerlendirme grubunu yaşlı bireylere bakım verilen bir kurumun çalışanları oluşturmuştur. Bu grupta yapılan değerlendirmede negatif ölçeğin cronbach alfa değeri 0.83 olarak ortaya konarken, pozitif ölçeğin cronbach alfa değeri 0.73 olarak ortaya konmuştur (Kogan 1961). Hilt 1999 da yapılan değerlendirmede ise ölçek pozitif negatif olarak ayrılmayıp bir bütün olarak ele alınmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda ise ölçeğin cronbach alfa değeri 0.81 olarak ortaya konmuştur. Bu araştırmada Yaşlılara yönelik tutum ölçeğinin cronbach alfa değeri 0.76 olarak ortaya konmuştur. Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeğinin bu araştırmada kullanılan şekli de, türk toplumuna uyarlanmıştır ve ölçek pozitif negatif diye ayrılmadan bir bütün şeklinde değerlendirilmiştir (Kılıç ve Adıbelli, 2011). Yapılan bütün geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının sonucunda Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeğinin bireylerin yaşlı insanlara olan tutumlarını belirlemek amacıyla kullanabileceği ortaya konmuştur. (EK-2)

Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği:

Vachon ve Lynam tarafından 2015 yılında geliştirilen Affective and Cognitive Measure of Empathy (ACME), bireylerin duyuşsal ve bilişsel empati düzeylerini belirlemek amacı ile geliştirilen bir ölçektir. Bu ölçeğin Yüksel ve ark. 2020 yaptıkları geçerlik ve güvenilirlik değerlendirmesi Türkçe olarak yapılan ilk değerlendirmedir. Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği 36 maddeden ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Her bir boyutunda 12'şer madde bulunmaktadır. Ölçek maddelerinin cevaplandırılması Tamamen katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle katılmıyorum olarak 5' li likert şeklinde puanlanmaktadır. Ölçeğin her bir alt boyutundan alınan yüksek puanlar ilgili empati düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin alt boyutlarında 12 ile 60 puan aralığında puanlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ölçekte 22. madde ters puanlanmaktadır (EK-3). Bu araştırmada Duyuşsal Ve Bilişsel Empati Ölçeğinin Cronbach alfa güvenilirlik kat sayısı 0.936, Bilişsel Empati alt boyutunda 0.851, Duyuşsal Rezonans alt boyutunda 0.85, Duyuşsal Uyumsuzluk alt boyutunda 0.918 olarak tespit edilmiştir.

3.6. Araştırma Verilerinin Toplanması

Veri toplama formları, veri toplama tarihleri arasında derslere devam eden öğrencilere yüz yüze, online eğitim alan öğrencilere ise Microsoft Teams ve online

platformlarda (whatsapp) toplanmıştır. Anket formları, katılımcılar tarafından bir web sitesi bağlantısı aracılığı ile bilgisayar veya akıllı telefon aracılığıyla doldurulabilir şekilde hazırlanmıştır. Çevrimiçi anket, potansiyel katılımcılara amaç, anonimlik ve gizlilik hakkında bilgi içeren bir bölümü de içermektedir. Katılımcılar web sitesine bağlanarak anketi doldurup gönder butonuna basarak anketi tamamlamışlardır. Araştırmaya katılan öğrencilerin veri toplama formlarını doldurmaları ortalama 30-35 dakika sürmüştür.

3.7. Verilerin Değerlendirilmesi

Tablo 1.Çalışmada Kullanılan Ölçeklere Ait Normallik Analizi Sonuçları

	Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Sd	P
Bilişsel Empati	.973	325	.000
Duyusal Rezonans	.990	325	.023
Duyusal Uyumsuzluk	.939	325	.000
Duyusal ve Bilişsel Empati Ölçeği Toplamı	.824	325	.000
Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği	.916	325	.000

Tablo 1’de ölçeklere ait Kolmogorov-Smirnov normallik testi sonuçları verilmiştir. Tabloya göre verilerin normal dağılmadığı ($p < 0.05$) görülmüştür. Elde edilen verilerin normal dağılım göstermediği durumlarda farklı testler kullanılmaktadır. Bundan dolayı değişkenler arası farklılıkları belirlemek için ikili gruplarda Mann Whitney-U Testi, üç ve üzeri gruplarda Kruskal Wallis H Testi ve ölçekler arası ilişki durumunu ortaya koymak için Spearman Rank korelasyon analiz testi kullanılmıştır.

3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Genellenabilirliği

Öğrencilerin tamamına veri toplama formları gönderilmesine rağmen, her öğrenciyle yüz yüze görüşme yapma imkanı olmaması katılım sayısını etkilemiş ve araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmuştur. Araştırma Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören hemşirelik öğrencilerine genellenabilir.

3.9. Araştırmanın Etik İlkeleri

Veri toplamadan önce, araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilere araştırmanın amacı açıklanarak soruları yanıtlanmıştır. Katılımcılara istedikleri zaman çalışmadan çekilebilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca kişisel verilerin araştırmacı tarafından korunacağı ve başka yerde paylaşılmayacağı bilgisi verilmiştir. Araştırmanın yapılması için Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakóltesi Etik kurulundan 30.10.2020 tarih ve 2020/9 sayılı etik kurul onayı alınmıştır (EK-4). Araştırmanın yapılması için Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakóltesinden kurum izni alınmıştır (EK-5). Araştırmada kullanılan ölçekler için ölçek sahiplerinden mail yoluyla izin alınmıştır (EK-6).

4. BULGULAR

Tablo 2. Bireylerin Demografik Özelliklerinin Dağılımları

		<i>F</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Erkek	71	21.8
	Kadın	254	78.2
Yaş	18-23	286	88.0
	24-28	31	9.5
	29 ve Üzeri	8	2.5
Medeni Durum	Evli	3	.9
	Bekâr	322	99.1
Sınıf	1. Sınıf	75	23.1
	2. Sınıf	84	25.8
	3. Sınıf	82	25.2
	4. Sınıf	84	25.8
Yaşanılan Yer	Köy	68	20.9
	İlçe	100	30.8
	Şehir	157	48.3
Ailenin Gelir Durumu	Geliri Giderine Eşit	186	57.2
	Geliri Giderinden Fazla	47	14.5
	Geliri Giderinden Az	92	28.3
Kardeş Sayısı	1-3	118	36.3
	4 ve Daha Fazla	207	63.7
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	32	9.8
	Okuryazar	36	11.1
	İlköğretim Mezunu	112	34.5
	Ortaöğretim Mezunu	106	32.6
	Ön Lisans	17	5.2
	Lisans ve Üzeri	22	6.8
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	121	37.2
	Okuryazar	43	13.2
	İlköğretim Mezunu	99	30.5
	Ortaöğretim Mezunu	46	14.2
	Ön Lisans	8	2.5
Lisans ve Üzeri	8	2.5	
Baba Çalışma Durumu	Çalışıyor	208	64.0
	Çalışmıyor	117	36.0
Anne Çalışma Durumu	Çalışıyor	30	9.2
	Çalışmıyor	295	90.8
65 Yaş Ve Üzeri Yakınıınız Var Mı?	Evet	258	79.4
	Hayır	67	20.6
Evinizde Yaşlı Bir Birey İle Birlikte Yaşıyor Musunuz?	Evet	77	23.7
	Hayır	248	76.3
Yaşayan Bireyin Yakınlık Derecesi	Anne-Baba	24	6.8
	Anneanne-Dede	9	2.7
	Babaanne-Dede	33	10.1
	Diğer	11	3.3
Ne Zamandan Beri Yaşlı Aile Bireyiyle Yaşıyorsunuz?	1-5 Yıl	28	8.6
	6-10 Yıl	2	0.6
	11-16 Yıl	1	0.3
	17-22 Yıl	29	8,9
	23 Yıl ve üzeri	17	5.2
Yaşlı Aile Bireyi İle Birlikte	Memnunum	71	21.8

Yaşamaktan Memnuniyet Durumunuz Nedir?	Memnun Değilim	6	1.8
Toplam		325	100.0

Tablo 2’de araştırmaya katılım gösteren hemşirelik öğrencilerinin demografik özellikleri görülmektedir. Tabloya göre, öğrencilerin %78.2’si (254) kadın ve %21.8’i (71) erkektir. Öğrencilerin %90.1’i (322) bekârdır. Öğrencilerin %23.1’i (75) 1.sınıfta, %25.8’i (84) 2.sınıfta, %25.2’si (82) 3.sınıfta ve %25.8’i (84) ise 4.sınıfta eğitim görmektedir. Öğrencilerin %20.9’u (68) köyde, %30.8’i (100) ilçede ve %48.3’ü (157) şehirde yaşadığını belirtmiştir. Ailenin gelir durumuna bakıldığında, öğrencilerin %57.2 ‘si (186) gelirlerinin giderlerine eşit olduğunu, %14.5’i (47) gelirlerinin giderlerinden fazla olduğunu ve %28.3’ü (92) gelirlerinin giderlerinden az olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerinin %36.3’ünün (118) 1 ile 3 arası ve %63.7’sinin (207) 4 ve üzeri kardeşinin olduğu görülmektedir. Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna bakıldığında, babaların en çok ilköğretim (112) ve ortaöğretim (106) mezunu oldukları görülmüştür. Annelerinin eğitim durumuna bakıldığında ise okuryazar olmayanların (121) ve ilköğretim (99) mezunu olanların daha fazla olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %64’ünün (208) babası çalışırken, sadece %9.2’sinin (30) annesi çalışmaktadır. Öğrencilerin %79.4’ünün (258) 65 yaş ve üzeri bir yakınının olduğunu belirtirken, öğrencilerin %23.7’sinin (77) evinde yaşlı bireyle yaşadığını belirtmiştir.

Tablo 3. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerden Elde Edilen Minimum, Maksimum, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Min.	Max.	Ort.	Std. Sapma
Bilişsel Empati	18.00	60.00	44.45	7.416
Duyuşsal Rezonans	16.00	60.00	48.08	8.579
Duyuşsal Uyumsuzluk	14.00	60.00	51.27	9.639
Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği	48.00	176.00	143.80	21.920
Toplamı				
Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği	84.00	179.00	127.30	15.070

Tablo 3’ te çalışmaya katılan bireylerin “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin ve alt boyutlarına ve “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğine ait betimsel istatistikleri görülmektedir. Analiz sonucunda, “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin toplamının puan ortalaması (143.80±21.920),“Bilişsel Empati”alt boyutunun puan ortalaması (44.45±7.416), “Duyuşsal Rezonans” alt boyutunun puan ortalaması (48.08±8.579) ve “Duyuşsal Uyumsuzluk” alt boyutunun puan ortalaması

(51.27±9.639) olarak tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu durum çalışmaya katılan öğrencilerin empati düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin puan ortalaması (127.30±15.070) olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının da yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerinin Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımı

Değişkenler	Bilişsel Empati	Duyuşsal Rezonans	Duyuşsal Uyumsuzluk	DBEÖ Toplam
	X±SS	X±SS	X±SS	X±SS
YAŞ				
18-23	44.76±7.33	48.46±8.48	51.61±9.33	144.84±21.34
24-28	42.38±8.38	45.45±9.36	49.16±11,37	137.00±25.75
29 ve Üzeri	41.50±4.50	44.37±7.06	47.00±12.35	132.87±21.35
TEST	KW=4.709 p>0.5	KW=5.076 p>0.5	KW=1.202 p>0.5	KW=5.250 p>0.5
CİNSİYET				
Erkek	42.94±7.95	44.84±8.79	47.11±10.71	134.90±23.0
Kadın	44.87±7.22	48.98±8.31	52.43±8.99	146.29±20.89
TEST	MW-U=7467.5 p<0.5	MW-U=6453.0 p<0.5	MW-U=6068.5 p<0.5	MW-U=6357.5 p<0.5
MEDENİ DURUM				
Evli	40.00±1.00	52.66±1.52	59.66±.577	152.333±1.52
Bekâr	44.49±7.43	48.03±8.60	51.19±9.64	143.72±22.00
TEST	MW-U=259.0 p>0.5	MW-U=340.0 p>0.5	MW-U=111.5 p<0.5	MW-U=424.0 p>0.5
SINIF DÜZEYİ				
1.Sınıf	47.18±7.81	49.18±9.83	5.77±10.61	148.14±23.39
2.Sınıf	42.76±7.52	47.69±8.54	50.42±9.45	140.88±22.72
3.Sınıf	44.78±6.84	47.75±8.24	50.78±9.53	143.31±21.99
4.Sınıf	43.39±6.86	47.79±7.76	52.14±9.06	143.33±19.31
TEST	KW=18.81 0 p<0.5	KW=4,639 p>0.5	KW=3.010 p>0.5	KW=8.261 p<0.5

Not: DBEÖ=Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği

Tablo 4. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerinin Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımı (Devam)

YAŞANILAN YER				
Köy	45.42±7.98	49.30±8.08	51.36±9.48	146.10±22.39
İlçe	44.64±7.26	49.64±7.88	52.41±9.14	146.69±21.05
Şehir	43.91±7.25	46.55±8.98	50,50±9.99	140.97±22.03
TEST	KW=2.258 p>0.5	KW=8.968 p<0.5	KW= 3.983 p>0.5	KW=5.578 p>0.5
AİLE GELİR DURUMU				
Geliri Giderine Eşit	45.04±7.39	48.90±8.08	51.81±9.47	145.76±21.45
Geliri Giderinden Fazla	41.31±6.54	46.61±8.64	51.19±9.18	139.12±20.52
Geliri Giderinden Az	44.86±7.55	47.15±9.38	50.21±10.18	142.23±23.24
TEST	KW=12.38 3 p<0.5	KW=3.766 p>0.5	KW=1.882 p>0.5	KW=4.738 p>0.5
KARDEŞ SAYISI				
1-3	44.52±7.79	48.00±7.82	51.83±8.76	144.36±21.26
4 ve Daha Fazla	44.41±7.20	48.12±8.99	50.94±10.11	143.48±22.32
TEST	MW- U=12020.5 p>0.5	MW- U=11626.5 p>0.5	MW- U=12175.0 p>0.5	MW-U=12164.0 p>0.5
BABA EĞİTİM DURUMU				
Okuryazar Değil	42.65±8.08	45.81±9.92	46.84±12.03	135.31±28.27
Okuryazar	43.83±6.39	48.83±7.12	51.72±8.88	144.38±18.92
İlköğretim	44.95±6.99	48.58±8.62	51.99±9.53	145.52±21.41
Ortaöğretim	45.21±7.85	48.14±8.63	51.64±9.35	145.00±21.17
Ön Lisans	41.70±7.33	50.29±7.06	51.88±9.51	143.88±21.13
Lisans ve Üzeri	44.00±7.74	45.59±8.99	51.04±8.20	140.63±22.04
TEST	KW=5.685 p>0.5	KW=5.176 p>0.5	KW=5.833 p>0.5	KW=3.961 p>0.5

Tablo 4. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerinin Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımı (Devam)

ANNE EĞİTİM DURUMU				
Okuryazar Değil	43.78±7.59	46.77±8.90	49.96±10.65	140.52±23.76
Okuryazar	44.69±7.51	50.65±7.90	52.95±9.73	148.30±21.69
İlköğretim	45.31±7.41	48.95±8.26	52.18±8.74	146.45±20.05
Ortaöğretim	45.95±6.37	49.28±7.49	53.02±7.10	148.26±16.74
Ön Lisans	40.87±5.35	45.50±9.05	49.87±8.47	136.25±18.43
Lisans ve Üzeri	37.62±7.65	38.75±8.77	42.00±11.77	118.37±24.81
TEST	KW=11.98 2 p<0.5	KW=18.129 p<0.5	KW=11.598 p<0.5	KW=15.380 p<0.5
BABA ÇALIŞMA DURUMU				
Çalışıyor	44.58±7.62	47.90±8.47	51.82±9.15	144.31±21.46
Çalışmıyor	44.22±7.06	48.38±8.79	50.29±10.41	142.89±22.77
TEST	MW- U=11830.5 p>0.5	MW- U=11664.5 p>0.5	MW- U=11271.0 p>0.5	MW-U=11834.5 p>0.5
ANNE ÇALIŞMA DURUMU				
Çalışıyor	42.16±7.46	46.53±9.09	48.60±9.24	137.30±21.79
Çalışmıyor	44.68±7.38	48.23±8.52	51.54±9.6	144.46±21.86
TEST	MW- U=3604.5 p>0.5	MW-U=3920.0 p>0.5	MW-U=3440.0 p<0.5	MW-U=3488.5 p>0.5
65 YAŞ ve ÜZERİ YAKINI OLMA DURUMU				
Evet	45.03±7.42	48.27±8.52	51.33±9.49	144.64±21.67
Hayır	42.22±7.01	47.32±8.79	51.02±10.26	140.58±22.71
TEST	MW- U=6683.5 p<0.5	MW-U=8061.5 p>0.5	MW-U=8412.5 p>0.5	MW-U=7586.0 p>0.5

Tablo 4. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerinin Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımı (Devam)

YAŞLI BİREYLE YAŞAMA DURUMU				
Evet	44.85±8.28	47.11±9.40	48.71±10.42	140.68±24.43
Hayır	44.33±7.13	48.37±8.30	52.06±9.26	144.77±21.03
TEST	MW-U=8907.0 p>0.5	MW-U=8967.0 p>0.5	MW-U=7531.5 p<0.5	MW-U=8814.0 p>0.5

Tablo 4'te görüldüğü gibi öğrencilerin demografik özelliklerine göre “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeği ve alt boyutlarının ve “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin puan ortalamalarının dağılımları verilmiştir. “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin toplam puanında; cinsiyet, anne eğitim durumu ve sınıf düzeyi değişkenlerinde gruplar arası farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (**p<0.05**). Fakat yaş, kardeş sayısı, aile gelir durumu, anne ve baba çalışma durumları, baba eğitim durumu, medeni durum, yaşlı bireyle yaşama durumu, 65 yaş ve üzeri yakını olma durumu ve yaşanılan yer değişkenlerinde gruplar arası istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır ($p>0.05$). “Bilişsel Empati” alt boyutunda; cinsiyet, sınıf düzeyi, aile gelir durumu, anne eğitim durumu ve 65 yaş üzeri yakını olma durumu değişkenlerinde gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (**p<0.05**). Ancak, yaş, medeni durum, yaşanılan yer, kardeş sayısı, baba eğitim durumu, baba çalışma durumu, anne çalışma durumu ve yaşlı bireyle yaşama durumu değişkenlerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır ($p>0.05$). “Duyuşsal Rezonans” alt boyutunda; cinsiyet, yaşanılan yer ve anne eğitim durumudeğişkenlerinde gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (**p<0.05**). Ancak, yaş, medeni durum, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, aile gelir durumu, baba eğitim durumu, baba çalışma durumu, anne çalışma durumu, 65 yaş üzeri yakını olma durumu ve yaşlı bireyle yaşama durumu değişkenlerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır ($p>0.05$). “Duyuşsal Uyumsuzluk” alt boyutunda; cinsiyet, medeni durum, anne eğitim durumu, anne çalışma durumu ve yaşlı bireyle yaşama durumudeğişkenlerinde gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı

olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Ancak, yaş, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, aile gelir durumu, baba eğitim durumu, baba çalışma durumu, 65 yaş üzeri yakını olma durumu veya yaşadığı yer değişkenlerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 5. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerinin Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımı.

DEĞİŞKENLER	YAŞLILARA YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ
	X±SS
YAŞ	
18-23	126.50±14.45
24-28	134.03±19.71
29 ve Üzeri	130.12±10.24
TEST	KW=2.589 p>0.5
CİNSİYET	
Erkek	126.63±14.13
Kadın	127.49±15.34
TEST	MW-U=8868.5 p>0.5
MEDENİ DURUM	
Evli	144.00±8.71
Bekâr	127.152±15.03
TEST	MW-U=137.0 p<0.5
SINIF DÜZEYİ	
1.Sınıf	129.09±15.18
2.Sınıf	125.15±14.17
3.Sınıf	126.36±13.13
4.Sınıf	128.78±17.34
TEST	KW=4.701 p>0.5

Tablo 5. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerinin Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımı (Devam)

YAŞANILAN YER	
Köy	125.33±13.45
İlçe	128.83±15.78
Şehir	127.19±15.25
TEST	KW=1.537 p>0.5
AİLE GELİR DURUMU	
Geliri Giderine Eşit	128.74±15.62
Geliri Giderinden Fazla	123.23±14.18
Geliri Giderinden Az	126.47±14.04
TEST	KW=5.558 p>0.5
KARDEŞ SAYISI	
1-3	127.78±14.40
4 ve Daha Fazla	127.03±15.46
TEST	MW-U=11499.0 p>0.5
BABA EĞİTİM DURUMU	
Okuryazar Değil	124.87±16.04
Okuryazar	128.61±17.89
İlköğretim	127.43±14.97
Ortaöğretim	127.99±15.00
Ön Lisans	122.41±6.62
Lisans ve Üzeri	128.54±14.49
TEST	KW=4.177 p>0.5
ANNE EĞİTİM DURUMU	
Okuryazar Değil	126.75±16.22
Okuryazar	127.09±11.14
İlköğretim	127.55±16.48
Ortaöğretim	129.08±11.45
Ön Lisans	120.87±12.4
Lisans ve Üzeri	130.00±19.10
TEST	KW=4.918 p>0.5

Tablo 5. Hemşirelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerinin Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Dağılımı (Devam)

BABA ÇALIŞMA DURUMU	
Çalışıyor	126.64±14.80
Çalışmıyor	128.48±15.52
TEST	MW-U=11059.5 p>0.5
ANNE ÇALIŞMA DURUMU	
Çalışıyor	129.40±13.79
Çalışmıyor	127.09±15.20
TEST	MW-U=4048.0 p>0.5
65 YAŞ VE ÜZERİ YAKINI OLMA DURUMU	
Evet	127.00±14.46
Hayır	128.49±17.27
TEST	MW-U=8309.5 p>0.5
YAŞLI BİREYLE YAŞAMA DURUMU	
Evet	124.49±15.80
Hayır	128.18±14.76
TEST	MW-U=8297.5 p>0.5

Tablo 5’ te görüldüğü gibi “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin toplam puanında; medeni durum değişkeninde gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Ancak, yaş,cinsiyet, anne eğitim durumu, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, aile gelir durumu, baba eğitim durumu, baba çalışma durumu, , anne çalışma durumu, yaşlı bireyle yaşama durumu, 65 yaş üzeri yakını olma durumu ve yaşanılan yer değişkenlerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 6. Çalışmada Kullanılan Ölçekler Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Testi Sonuçları

	1	2	3	4	5
(1) Bilişsel Empati	.1				
(2) Duyuşsal Rezonans	.536	1			
(3) Duyuşsal Uyumsuzluk	.397	.702	1		
(4) Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği Toplam	.760	.893	.807	1	
(5) Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği	.216	.307	.317	.339	1

Tablo 6’ da “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeği ve alt boyutları ile “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeği arasındaki ilişkiyi belirlemek için Spearman Rank korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna bakıldığında “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin toplam puanı ile “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir [$r_{(325)} = 0.339$; $p < 0.05$]. “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin alt boyutları ile “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeği arasındaki ilişki durumuna bakıldığında, “Bilişsel Empati” alt boyutu ile pozitif yönde orta düzeyde [$r_{(325)} = 0.216$; $p < 0.05$], “Duyuşsal Rezonans” alt boyutu ile pozitif yönde orta düzeyde [$r_{(325)} = 0.307$; $p < 0.05$] ve “Duyuşsal Uyumsuzluk” alt boyutu ile pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir [$r_{(325)} = 0.317$; $p < 0.05$].

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutum ve empati düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen veriler literatür ışığında tartışılmıştır.

Yapılan bu araştırmada “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin puan ortalaması (127.30±15.070) olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının da yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Ortaya çıkan bu olumlu tutumun sebebi toplumumuzun geleneksel değerleriyle ilgili olduğu söylenebilir. (Ünalın ve ark. 2012). Hemşirelerin yaşlı bireylere yönelik gösterdiği tutumu, içinde yaşadığı toplumun değerleri ve kültürünün etkilediği belirlenmiştir. Tüm dünyada 2000’ li yılların başlangıcından beri meydana gelen kültürel ve toplumsal değişimler, hemşire ve öğrenci hemşirelerin yaşlı bireylere yönelik tutumlarında negatif yönde bir eğilim olduğunu göstermektedir (Liu ve ark. 2013). Özelikle son yıllarda Türk toplumunda kadınların iş hayatına katılımının artması, geniş ailelerin azalıp çekirdek ailelerin artmasıyla beraber insanların yaşlı bireylere yönelik tutumlarında olumsuz yönde değişim meydana gelmiştir. Ancak yine de toplumumuzda yaşlılara özel saygı gösterilir, onların fikirlerine önem verilir, ilerleyen yaşla birlikte deneyimlerinin fazla olmasından dolayı insanlar onları bir nevi rehber olarak görür. Bu sebeple birçoğ insan yaşlı aile bireyinin bakımını üstlenir ve ölümüne kadar onu terk etmez. Bu konuda yapılan farklı araştırmalara bakıldığında hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumlarının olumlu olduğu (Çelik ve ark., 2010, Ünalın ve ark., 2012, Liu ve ark. 2013) fakat bazı araştırmalar da hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı olumsuz tutum gösterdikleri belirlenmiştir (Lambrinou 2009; Köse ve ark. 2015, Luo ve ark. 2013, Frost ve Ransie 2015, Van Leeuwen ve ark. 2016).

Bu araştırmada erkek ve kadın hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutum puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu bulunmuştur. “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin toplam puan ortalamasının öğrencilerin cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Benzer olarak Adıbelli ve ark. 2013 bu araştırmayla aynı sonucu bulmuşlardır. Literatür incelendiğinde kadın hemşirelik öğrencilerinin daha pozitif tutum sergilediği

belirtmiştir (Lambrinou ve ark. 2009, Altay ve ark. 2015, Söderhamn ve ark. 2001, Türgay ve ark. 2015).

Bu araştırmada “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin toplam puan ortalamasında, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Benzer olarak Salman ve ark. 2018; Hweidi ve Al-Obeisat 2006, Alkaya ve Okuyan 2017, Dinçer ve ark. 2016 yaptıkları çalışma da sınıf düzeyi arttıkça yaşlılara karşı pozitif tutum sergiledikleri belirlenmiştir. Sınıf düzeyi arttıkça yaşlılara yönelik tutumun artmasının, yaşlı, yaşlılık ve yaşlanma ile ilgili ders almakla ilişkili olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin toplam puan ortalamasında öğrencilerin yaşadıkları yere göre istatistiksel anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Benzer olarak Sarı ve ark. 2018 öğrencilerin yaşadıkları yere göre yaşlılara yönelik tutumunu etkilemediği belirtmişlerdir. Bazı çalışmalarda köy ve ilçe gibi yerleşim alanlarında daha geleneksel bir yaşam olduğundan dolayı buralarda yaşayan hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı daha olumlu tutuma sahip olduğü belirlenmiştir (Altay ve ark., 2015, Yılmaz ve Özkan 2009).

Bu araştırmada “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin toplam puan ortalamasında öğrencilerin aile gelir durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Bununla birlikte ailesinin geliri giderine eşit olan öğrencilerin, geliri giderinden az olan öğrencilere göre tutumlarının daha pozitif olduğü, geliri giderinden az olan öğrencilerinde geliri giderinden fazla olan öğrencilere göre yaşlılara yönelik tutumlarının daha pozitif olduğü belirlenmiştir. Buna göre gelir durumu arttıkça yaşlılara yönelik tutumda da negatif yönde bir eğilim olduğü söylenebilir.

Bu araştırmada “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin toplam puan ortalamasının, öğrencilerin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Benzer olarak Çilingir ve ark. (2017) çalışmasında da kardeş sayılarının yaşlılara yönelik tutumu etkilemediğini belirtmişlerdir.

Bu araştırmada “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin toplam puan ortalamasının öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına baktığımızda 112’ si ilköğretim, 106’ sı da ortaöğretim mezunu olduğu, anne eğitim durumuna baktığımızda 121’ inin okuryazar olmadığı, 99’ unun ilköğretim mezunu olduğu göze çarpmaktadır. Akbal (2018) çalışmasına göre anne eğitim düzeyi arttıkça yaşlı bireylere yönelik tutum azalmakta, anne eğitim düzeyi düştükçe yaşlı bireylere yönelik tutumda artış olduğu gözlenmiştir. Bunun sebebi olarak öğrenim düzeyi artan annelerin çalışma hayatına daha fazla katılım göstererek yaşlı aile bireyleriyle daha az vakit geçirmek olduğunu belirtmiştir.

Bu araştırmada “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin toplam puan ortalamasının öğrencilerin babalarının ve annelerinin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Akbal (2018) çalışmasında babası çalışan öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada annesi çalışan öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarının daha düşük olduğu belirtilmiştir. Öğrenciler arasında babası çalışanların sayısının (208) daha fazla olduğu görölmektedir. Annesi çalışmayan öğrencilerin daha fazla (295) olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırmada “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin toplam puan ortalamasının öğrencilerin 65 yaş ve üzeri yakını olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Öğrencilerin çoğunluğunun (258) 65 yaş ve üzeri yakını olduğu görölmektedir. Sağlık bakım ve tedavi imkanlarında teknolojik gelişmelerinde etkisiyle tüm dünyada yaşlı nüfus artış göstermektedir (Bongaarts 2006, Vefikuluçay ve Terzioğlu 2011; Yılmaz ve Özkan 2010). Yapılan birçok çalışmalar neticesinde 2013 yılında toplam nüfus içindeki oranı %12 olan yaşlı bireylerin, 2050 yılında toplam nüfus içindeki oranının % 15 e yükseleceği tahmin edilmektedir (Dedeli, Yıldız ve Kiyancicek 2013). Bu verilere göre gelişen teknolojiyle her geçen gün yaşlı birey sayısında artış meydana gelmektedir ve bu sebeple 65 yaş ve üzeri yakını olanların sayısında da artış olacağı öngörülebilir.

Bu araştırmada “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin toplam puan ortalamasının öğrencilerin yaşlı aile bireyle yaşama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Literatür incelendiğinde yaşlı bireylerle birlikte yaşayan öğrencilerin, yaşlı bireylerle birlikte yaşamayan öğrencilere göre yaşlı bireylere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu gösteren çalışmalar vardır (Yılmaz ve Özkan 2010; Çilingir ve ark. 2010). Bu nedenle yaşlı bireylerle yaşayan hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı daha olumlu bir tutum gösterdiği söylenebilir.

Bu araştırmada “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin toplam puan ortalamasının ,“Bilişsel Empati” alt boyutunda, “Duyuşsal Rezonans” alt boyutunda ve “Duyuşsal Uyumsuzluk” alt boyut puan ortalamalarının öğrencilerin cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Ölçek toplam puan ortalamasının ve üç alt boyutta da ortaya çıkan bu istatistiksel olarak anlamlı farklılığın kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranışlar sergilediği tespit edilmiştir. Bu konuda yapılan çalışmaların (Sarı ve ark., 2019,Sağır ve Özkaptan, 2016, Çaka ve ark., 2018) sonucu çalışmamızı desteklemekle birlikte, Hemşirelik öğrencilerin yaşlılara yönelik empati düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir fark olmadığı çalışmalarda (Arpacı ve Özmen 2014) bulunmaktadır. Genellikle kadınların empatik becerilerinin daha yüksek olması kadınların daha fazla duygusal zekaya sahip olması ve kadına biçilen toplumsal rolün etkisi olduğu söylenebilir (Arpacı ve Özmen 2014, Çaka ve ark. 2018).

Bu araştırmada “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin toplam puan ortalamasında ve “Bilişsel Empati” alt boyutu puan ortalamasında öğrencilerin sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu farklılığın 1. Sınıf öğrencilerinin diğer sınıflarda öğrenim gören öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranışlar sergilediği bulunmuştur. Literatürde sınıf düzeyinin empati içeren davranışlar üzerinde etkisinin olmadığı çalışmalarla (Yurttaş 2009, Kadıoğlu ve ark. 2011) birlikte, artan sınıf düzeyinin empati içeren davranışlarda da artışı beraberinde getirdiği çalışmalar (Mete ve Gerçek 2005, Çınar ve Cevahir 2007, Arifoğlu ve Razi 2011) bulunmaktadır.

Bu araştırmada ‐Duyuşsal ve Bilişsel Empati‐ ölçęinin toplam puan ortalamasının, ‐Bilişsel Empati‐ alt boyut puan ortalamasının ve ‐Duyuşsal Uyumsuzluk‐ alt boyut puan ortalamasının ,öğrencilerin yaşadıkları yere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Ancak ‐Duyuşsal Rezonans‐ alt boyutunda öğrencilerin yaşadıkları yere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Köyde ve ilçede yaşayan öğrenciler ile şehirde yaşayan öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Köyde ve ilçede yaşayan öğrencilerin şehirde yaşayan öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranışlar sergilediği saptanmıştır. Köy, ilçe gibi yerleşim yerlerinde oturan bireylerin yaşlı bireylerle daha fazla vakit geçirdiği ve buralarda daha geleneksel bir yaşam tarzı olduğu düşünöldüğünde bu yerleşim yerlerinde oturan öğrencilerin daha empati içeren davranış sergilemesi beklenen bir sonuçtur. Bu çalışmanın aksine Sarı ve ark. (2019) çalışmasına göre ilçe, köy, kasaba gibi yerleşim yerlerinde oturanların yaşlılara yönelik daha az empati içeren davranışlarda bulunduğu belirlenmiştir.

Bu araştırmada ‐Duyuşsal ve Bilişsel Empati‐ ölçęinin toplam puan ortalamasının ($p>0.05$), ‐Duyuşsal Rezonans‐ alt boyutu puan ortalamasının ($p>0.05$) ve ‐Duyuşsal Uyumsuzluk‐ alt boyutu puan ortalamasının ($p>0.05$) öğrencilerin aile gelirlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmemiştir. Ancak ‐Bilişsel Empati‐ alt boyutu puan ortalamasının öğrencilerin aile gelirlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu farklılık ailelerinin geliri giderinden az olan ve eşit olan öğrencilerin, geliri giderinden fazla olan öğrencilere göre yaşlılara yönelik daha empatik davranışlar sergilediği bulunmuştur. Çaka ve ark. 2018 yaptığı çalışmada ise ailelerinin geliri giderinden az olan hemşirelik öğrencilerinin, geliri giderine eşit ve geliri giderinden fazla olan öğrencilere göre yaşlılara yönelik daha az empatik davranış gösterdiği belirlenmiştir.

Bu araştırmada ‐Duyuşsal ve Bilişsel Empati‐ ölçęinin toplam puan ortalamasının ‐Bilişsel Empati‐ alt boyutu puan ortalamasının, ‐Duyuşsal Rezonans‐ alt boyutu puan ortalamasının ve ‐Duyuşsal Uyumsuzluk‐ alt boyutu puan ortalamasının öğrencilerin kardeş sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir

farklılık olduğu tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Çaka ve ark. 2018 bu çalışmayla benzer sonuçlar elde etmişlerdir.

Bu araştırmada “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin toplam puan ortalamasının, “Bilişsel Empati” alt boyutu puan ortalamasının, “Duyuşsal Rezonans” alt boyutu puan ortalamasının ve Duyuşsal Uyumsuzluk” alt boyutu puan ortalamasının öğrencilerin baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmemiştir($p>0.05$). Fakat öğrencilerin anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$).Elde edilen verilere göre; Tüm boyutlarda annesi en az lisans mezunu olan öğrencilerin daha az empati içeren davranışlar sergilediği belirlenmiştir. Ayrıca “Duyuşsal Rezonans” alt boyutu puan ortalamasının annesi okuryazar olmayan öğrencilerin, annesi okuryazar olan öğrencilere göre yaşlılara karşı daha az empatik davranışlar gösterdiği belirlenmiştir. Literatürde anne-baba eğitim düzeylerine göre hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik empati düzeylerine ilişkin çalışma bulunamamıştır.

Bu araştırmada “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin toplam puan ortalamasının, “Bilişsel Empati” alt boyutu puan ortalamasının, “Duyuşsal Rezonans” alt boyutu puan ortalamasının ve “Duyuşsal Uyumsuzluk” alt boyutu puan ortalamasının öğrencilerin babalarının ve annelerinin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Ancak “Duyuşsal Uyumsuzluk” alt boyut puan ortalamasının annesi çalışan öğrencilerde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Annesi çalışmayan öğrencilerin annesi çalışan öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranışlar göstermektedirler. Arpacı ve Özmen 2014’ nin çalışmasında ise hemşirelik öğrencilerinin anne ve babalarının çalışma durumlarına göre yaşlılara yönelik empati düzeyleri arasında bir fark bulunamamıştır.

Bu araştırmada “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin toplam puan ortalamasının “Duyuşsal Rezonans” alt boyutunda ve “Duyuşsal Uyumsuzluk” alt boyut puan ortalamalarının öğrencilerin 65 yaş ve üzeri yakını olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Ancak “Bilişsel Empati”alt boyut puan ortalamasının öğrencilerin 65 yaş ve üzeri yakını

olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Yakını 65 yaş ve üzeri yakını olan öğrencilerin yaşlılara yönelik daha fazla empati içeren davranışlar gösterdikleri bulunmuştur. Çaka ve ark. 2018' nın çalışmasında ise 65 yaş ve üzeri yakını olan öğrencilerinin yaşlılara yönelik empati içeren davranışlarında herhangi bir farklılık bulunamamıştır.

Bu araştırmada “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin toplam puan ortalamasının, “Bilişsel Empati” alt boyutunda ve “Duyuşsal Rezonans” alt boyut puan ortalamasının öğrencilerin yaşlı bireyle yaşama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Ancak “Duyuşsal Uyumsuzluk” alt boyut puan ortalamasının öğrencilerin yaşlı bireyle yaşama durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Yaşlı bireyle yaşamayan öğrencilerin daha fazla empati içeren davranışlar sergilediği tespit edilmiştir. Çaka ve ark. 2018' nın çalışmasında ise evde yaşlı aile bireyiyle yaşama durumuna göre hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik empati düzeyleri arasında bir fark olmadığı belirtilmiştir.

Bu araştırmada kullanılan iki ölçek arasındaki ilişki incelenmiştir. “Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin toplam puan ortalaması ile “Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeği toplam puan ortalaması arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu araştırmayı yaptığımız fakültenin ders müfredatı incelendiğinde, yaşlıya yönelik derslerin bulunması nedeniyle hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı pozitif tutum sergiledikleri ve empati düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumu ve empati düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Yapılan bu araştırmada Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlılara Karşı Tutum ve Empati Düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Yaşlılara Yönelik Tutum” ölçeğinin toplam puan ortalamasında; evli öğrencilerin bekar öğrencilere göre daha olumlu tutum sergiledikleri belirlenmiştir. Yaş, cinsiyet, anne eğitim durumu, sınıf düzeyi, kardeş sayısı, aile gelir durumu, baba eğitim durumu, baba çalışma durumu, , anne çalışma durumu, yaşlı bireyle yaşama durumu, 65 yaş ve üzeri yakını olma durumu ve yaşanılan yer değişkenlerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

“Duyuşsal ve Bilişsel Empati” ölçeğinin toplam puan ortalamasında; kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranışlar sergiledikleri, anne mezuniyet durumu en az lisans mezunu olan öğrencilerin daha az empati içeren davranışlar sergiledikleri ve 1. Sınıf öğrencilerinin diğer sınıflarda okuyan öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranış sergiledikleri belirlenmiştir. Yaş, kardeş sayısı, aile gelir durumu, baba eğitim durumu, baba çalışma durumu, medeni durum, anne çalışma durumu, yaşlı bireyle yaşama durumu, 65 yaş üzeri yakını olma durumu ve yaşanılan yer değişkenlerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

“Bilişsel Empati” alt boyutu puan ortalamasında; kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranışlar sergiledikleri, annesi en az lisans mezunu olan öğrencilerin daha az empati içeren davranışlar sergiledikleri, 1. Sınıf öğrencilerinin diğer sınıflarda okuyan öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranış sergiledikleri, geliri giderinden az ve eşit olan öğrencilerin geliri giderinden fazla olan öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranış sergiledikleri ve 65 yaş üzeri yakını olan öğrencilerin 65 yaş ve üzeri yakını olmayan öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranış sergiledikleri belirlenmiştir. Yaş, medeni durum, yaşanılan yer, kardeş sayısı, baba eğitim durumu, baba çalışma durumu, anne çalışma durumu ve yaşlı bireyle yaşama durumu değişkenlerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

“Duyuşsal Rezonans” alt boyutu puan ortalamasında; kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranışlar sergiledikleri, annesi en az lisans mezunu olan öğrencilerin daha az empati içeren davranışlar sergiledikleri bununla birlikte köyde ve ilçede yaşayan öğrencilerin şehirde yaşayan öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranış sergiledikleri belirlenmiştir. Yaş, medeni durum, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, aile gelir durumu, baba eğitim durumu, baba çalışma durumu, anne çalışma durumu, 65 yaş üzeri yakını olma durumu ve yaşlı bireyle yaşama durumu değişkenlerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

“Duyuşsal Uyumsuzluk” alt boyutu puan ortalamasında; kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranışlar sergiledikleri, annesi lisans ve üzeri olan öğrencilerin daha az empati içeren davranışlar sergiledikleri, evli öğrencilerin bekar öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranışlar sergiledikleri, annesi çalışmayan öğrencilerin annesi çalışan öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranışlar sergiledikleri ve yaşlı bireyle yaşayan öğrencilerin yaşlı bireyle yaşamayan öğrencilere göre daha fazla empati içeren davranış sergiledikleri belirlenmiştir. Yaş, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, aile gelir durumu, baba eğitim durumu, baba çalışma durumu, 65 yaş üzeri yakını olma durumu veya yaşadığı yer değişkenlerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

ÖNERİLER

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Hemşirelik öğrencilerine eğitim müfredatlarında yaşlı birey, yaşlılık, yaşlanma ile ilgili konularda daha fazla içerik oluşturulması,
- Hemşirelik öğrencilerine yaşlı bireylere verilen bakım ve tedavide hemşirelik öğrencilerinin daha aktif olarak katılımı sağlama,
- Hemşirelik öğrencilerinin uygulama yapılan alanlarında yaşlılara daha fazla yer verilmesini sağlama,
- Hemşirelik öğrencilerine ait ders müfredatlarında yaşlılara yönelik eğitim müfredatlarının yeniden gözden geçirilmesi,
- Yaşlı bireylerle daha iyi bir iletişim kurma yöntemlerinin uygulamalı olarak gösterilmesi,

- Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylerin olduğu alanlarda daha fazla vakit geçirmesi,
- Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı tutum ve empati düzeyleri ile ilgili daha farklı ve büyük popülasyonlarda çalışmalar yapılması önerilebilir.

7. KAYNAKLAR

Adıbelli D, Türkoğlu N, Kılıç D. Öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 6(1): 2-8, 2013.

Ağar A. Yaşlılarda ortaya çıkan fizyolojik değişiklikler. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 3(3):347-354, 2020.

Akpınar Söylemez B, Akyol M, Küçükgülü Ö, Işık A. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlanma ile ilgili beklentileri. Geriatrik Bilimler Dergisi, 1(2): 40-48, 2018.

Alaman O. Hemşirelerin tıbbi hatalara yönelik tutumlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.2018.

Alaydın N. Türkiye’deki Yaşlılık Çalışmalarına Lisansüstü Tezler Üzerinden Bakmak: Bir İçerik Analizi Çalışması. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 12(1): 60-72, 2019.

Alkaya SA, Okuyan CB. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumları. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 4(1): 43-52, 2017.

Allan LJ, Johnson JA. Under graduate attitudes toward the elderly: The role of knowledge, contact and aging anxiety. Educational Gerontology, 35 (1): 1–14, 2009.

Altay B, Aydın T. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi. HEAD, 12(1): 11-8, 2015.

Arıcı Özcan N. Psikolojik yaşlanma teorileri. Akgül A, editör. Geronteknoloji. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri, s.103-12. 2019.

Arifoğlu B, Razi GS. Birinci sınıf hemşirelik öğrencilerinin empati ve iletişim becerileriyle iletişim yönetimi dersi akademik başarı puanı arasındaki ilişki. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 24: 7-11, 2011.

Arpacı P, Özmen D. Hemşirelik öğrencilerinin özgeciliği ve empatik eğilim düzeyleri ve aralarındaki ilişki. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma dergisi, 11(3): 51-57, 2014.

Arun Ö. Yaşlanma çalışmalarında geleceğe bakmak. Yaşlılık Çalışmaları Dergisi, 2(2): 1-2, 2018.

Aslan R. Yaşlılığa fizyolojik ve entellektüel bakış. Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi, 6(72): 61-66, 2019.

Ayaz Alkaya S, Birimoğlu Okuyan C. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumları. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 4 (1): 43-52, 2017.

Aydiner Boylu A, Günay G. Life satisfaction and quality of life among the elderly: moderating effect of activities of daily living. *Turkish Journal of Geriatrics*, 20(1): 61-69, (2017).

Ayoğlu FN, Kulakçı H, Ayyıldız TK, Aslan GK, Veren F. Attitudes of turkish nursing and medical students toward elderly people. *Journal Transcult Nurs*, 25(3): 241-48, 2014.

Bacanlı H, Terzi ŞI. (Editör). Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişimi ve Psikolojisi. 3. baskı İstanbul, Açılım Kitap, 2016.

Bai J, Sun Y, Wang H, Zhang B, MengX. Oldage is associated with increased surgical drain output after lumbar surgery for degenerative disease. *Int Journal ClinExp Med*, 10(12): 15802-15808, 2017.

Bariş K, Çolakoğlu ÖM. Adaptation of empathyquotient (EQ) scale. *Journal of theFaculty of Education*, 16(1): 17-30, 2015.

Bas-Sarmiento P, Fernández-Gutiérrez M, Baena-Baños M, Romero-Sánchez JM. Efficacy of empathy training in nursing students: A quasi-experimental study. *NurseEducToday*, 59: 59-65, 2017.

Baysal AC. Sosyal Psikolojide Tutumlar. İÜ İşletme Fakültesi, Davranış Bilimleri Kürsüsü. 2020. <https://arastirmax.com/en/publication/istanbul-universitesi-isletme-fakultesi-dergisi/10/1/sosyal-psikolojide-tutumlar/arid/47256d80-59b4-4958-b541-ff73c9f7acbf> (Erişim Tarihi: 22.04.2021).

Baysal E, Sarı D, Taşkıran N, Acar E, Çevik Akyıl R. Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlı Bireylere Yönelik Tutumları ve Empatik Yaklaşım Becerileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2): 80-87, 2019.

Bousfield, C, Hutchinson P. Contact, anxiety, and young peoples attitudes and behavioral intentions towards the elderly. *Educational gerontology*, 36(6). 451-466, 2010.

Buz S. Yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53):268-270, 2016.

Cüceloğlu D. İnsan ve Davranışı. Remzi Kitabevi, 15.Baskı. 2012.

Çaka SY, Topal S, Nemut T, Çınar N. Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinde aleksitimi ile empati arasındaki ilişki. *Journal of Human Sciences*, 15(2): 996-1005, 2018.

Çam O. Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde psikodramanınempatik eğilim ve empatik beceri üzerine etkisi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11: 55-63, 1995.

Çataloğlu S. Yaşlılık, değer ve teknoloji. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 1(1): 27-35, 2018.

Çelik SS, Kapucu S, Tuna Z, Akkus Y. Views and attitudes of nursing students towards ageing and older patients. *Australian Journal of Advanced Nursing*, 27(4): 24-30, 2010.

Çınar N, Cevahir R. Evaluation of them pathic skills of nursing students with respect to the classes they are attending. *Revista Electronica de Enfermagem*, 9: 588–595, 2007.

Çiçek B, Şahin H, Erkal S. Yaşlıların Aktif Yaşlanma Tecrübeleri: Nitel Bir Çalışma. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(33): 369-397, 2021.

Çilingir D, Bulut B, Hintistan S. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 10(3): 137-143, 2017.

Çunkuş N, Taşdemir Yiğitoğlu G, Akbaş E. Yaşlılık ve toplumsal dışlanma. *Geriatric Bilimler Dergisi*, 2(2): 58-67,. 2019.

Dağdelen ÇM. Tüketim kültürüne alternatif bir bakış: yaşlılık değerinin tüketimi. *Journal of International SocialResearch*, 10(49): 283-294, 2017.

Darling RM. Knowledge of aging and attitudes toward older people by communication sciences and disorders students. *Contemporary Issues in Communication Sciences and Disorders*, 43: 50-63, 2016.

Dedeli Ö, Yıldız E, Kiyancicek Z. Perceptions of elder abuse, neglect and attitudes toward ageism: volunteers public non-health staff and tradesmen in Manisa/Turkey. *Journal of Gerontology and Geriatric Research*, 2 (2): 1-9, 2013.

Diñer Y, Usta E, Bulduk S. Üniversite öğrencilerinin gözüyle yaşlılık nasıl algılanıyor?. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(1): 26-38, 2016.

Douglass C, Henry BW, Kostiwa IM. An aging game simulation activity for allied health students. *Educational Gerontology*, 34(2): 124-35, 2008.

Duru-Aşiret G, Türten-Kaymaz T, Canpolat Ö, Kapucu S. Hemşirelerin Yaşlıya İlişkin Tutumları. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 17: 10-20, 2015.

Düzenli G. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Yüksek lisans tezi. Yakın Doğu Üniversitesi. KKTC. 2017.

Eisenberg N. Prosocial behavior, empathy and sympathy. In Bornstein MH, Davidson L, Keyes CLM ve Moore KA (Eds.), *Crosscurrents in contemporary psychology. Well-being: Positive development across the life course* (p. 253–265). Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2013.

Eisenberg N, Spinrad TL, Morris A. Empathy-related responding in children. In M. Killen and J. G. Smetana (Eds.), *Handbook of moral development* (p. 184–207). Psychology Press, 2014.

Eliopoulos, C. *Gerontological nursing*. Lippincott Williams and Wilkins. 71-73. 2013.

Ergin K. Yaşlanma ile İlgili Fizyolojik Değişiklikler. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 8(2): 75-83, 2021.

Frost J, Ransse K. Assessing ageist behaviours in under graduate nursing students using the Relating to Older People Evaluation (ROPE) survey. *Australasian Journal on Ageing*, 35 (1): 58-61, 2015..

Gonzalez-Lienres C, Shamay-Tsoory SG, Brüne M. Towards a neuroscience of empathy: ontogeny, phylogeny, brain mechanisms, context and psychopathology. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 37(8):1537- 1548, 2013.

Gökbunar AR, Uğur A, Duramaz S. Yaşlı nüfusa yönelik sağlık harcamalarının azaltılmasında kamusal politikaların önemi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1): 109-122, 2016.

Görgün Baran A. Yaşlılıkta sosyal dışlanmanın toplumsal boyutu. Editör, Kalınkara V. Yaşlılık Disiplinlerarası Yaklaşımlar, Sorunlar, Çözümler, 2. Baskı. Ankara. Nobel Kitabevi. s. 105-126. 2016.

Güç F. Geriatrik bireylerde üst ekstremité kas kuvveti ve fonksiyonlarının yaşam kalitesi, mobilite, denge ve günlük yaşam aktiviteleri üzerine etkisi. İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul 2021.

Güleç D. Tıbbi Hatalarda Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir. 2012.

Hodges SA. An Experiment In The Development Of Emphaty In Student Nurses. *Journal of Advanced Nursing*, 16: 1296-1300, 1991.

Hojat M, Mangione S, Nasca TJ, Cohen MJ, Gonnella JS, Erdmann JB, Magee M. The Jefferson Scale of Physician Empathy: development and preliminary psychometric data. *Educ Psychol Meas*, 61(2):349-365, 2001.

Hollander E, Van Zutphen M, Bogers RP, Bemelman WJ, De Groot LC. The Impact Of Body Mass Index In Old Age On. *The Journal Of Nutrition Health and aging*, 16(1):100-106, 2012.

Holroyd A, Dahlke S, Fehr C, Jung P, Hunter A. Attitudes toward aging: implications for a caring profession. *Journal Nurs Educ*. 48(7): 374-80, 2009.

Hweidi IM, Al-Obeisat SM. Jordanian nursing students attitudes toward the elderly. *Nurse Educ Today*, 26(1): 23-30, 2006.

Ihle A, Jopp DS, Oris M, Fagot D, Kliegel M. Investigating discontinuity of age relations in cognitive functioning, general health status, activity participation, and life satisfaction between young-old and old-old age. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 13(11): 1092, 2016.

İnceoğlu M. Tutum Algı İletişim, 5. Baskı. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayın Evi. 2010.

Kadiođlu S, Ogenler O, Kadiođlu F, Okuyaz S. Klinik eğitim tıp fakóltesi öğrencilerinin empati düzeyine etkisi. *Journal of Medical Faculty of İnönü University*, 18:33-37, 2011.

Kalaycı I, Özbek Yazıcı S, Özkul M, Helvacı G. Sağlık alışanları ve öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları: sistematik derleme. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakóltesi Dergisi*, 2(1): 21-30, 2017.

Kalaycı I, Yazıcı SÖ, Özkul M, Helvacı G. Sağlık alışanları ve öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları: sistematik derleme. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakóltesi Dergisi*, 2(1): 21-30, 2012.

Kalınkara V. *Temel Gerontoloji: Yaşlılık Bilimi*. (2.Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 2014.

Kaur D, Sambasivan M, Kumar N. Effect of spiritual intelligence, emotional intelligence, psychological ownership and burn out on caring behaviour of nurses: a cross sectional study. *Journal Of Clinical Nursing*, 22(21): 3192-3202, 2013.

Knafo A, Zahn-Waxler C, Van Hulle C, Robinson JL, Rhee SH. The developmental origins of a disposition toward empathy: genetic and environmental contributions. *Emotion*, 8(6):737, 2008.

Köse G, Ayhan H, Taştan S, İyigün E, Hatipoğlu S, Açıkel C. Sağlık alanında farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi . *Gülhane Tıp dergisi*, 57:145- 151, 2015.

Kulakçı, H. Hemşirelik lisans programı birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin düşüncelerinin ve görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakóltesi Dergisi*, 3(1): 15-22, 2010.

Lambrinou E, Sourtzi P, Kalokerinou A, Lemonidou C. Attitudes and knowledge of the Greek nursing students older people. *Nurse Educ Today*, 29: 617–622, 2009.

Leggat SG, Bartram T, Casimir G, Stanton P. Nurse perceptions of the quality of patient care: confirming the importance of empowerment and job satisfactions. *Health Care Management Review*, 35(4): 355-364, 2010.

Liu Y, Norman IJ, While AE. Nurses Attitudes towards Older People: A Systematic Review. *Int J Nurs Stud*, 50(9): 1271-1282, 2013.

Luo B, Zhou K, Jin EJ, Newman A, Liang J. Age is among college students: a comparative study between U.S. and China. *Journal of Cross Cultural Gerontology*, 28:49-63, 2013.

Mercan N. Ajzen'in Planlanmış Davranış Teorisi Bağlamında Whistleblowing (Bilgi İşşası). *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 7(2):1-14, 2015.

Mete S, Gerçek E. PDÖ yöntemiyle eğitim gören hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim ve becerilerinin incelenmesi. C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 9 (2): 11-7, 2005.

Öğüt S, Öğüt Düzen K, Polat M. Huzurelerinde yaşayan yaşlıların yerinde yaşlanma konusundaki duygu ve düşünceleri. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 4(1): 522-526, 2017.

Pehlivan S, Vatansever N. Hemşirelerin yaşlıya yönelik tutumları ve etkileyen faktörler. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 45(1): 47-53, 2019.

Petrucci C, La Cerra C, Aloisio F, Montanari P, Lancia L. Empathy in health Professional students: A comparative cross-sectional study. Nurse Educ Today, 41:1-5, 2016.

Poranen Clark TL, Von Bonsdorff M, Tormakangas T, Raikkonen K, Rantanen T, Kajantie E, Eriksson J. Intellectual ability in early adult hood as an antecedent of physical function decline in old age. Age and ageing, 45(5): 727-731, 2016.

Read H. A typology of empathy and its many moral forms. Philos Compass, 14(10): 2019.

Rogers K, Dziobek I, Hassenstab J, Wolf OT, Convit A. Who cares revisiting empathy in asperger syndrome. J Autism Dev Disord, 37(4):709-715, 2007.

Sağır D, Özkaptan BB. Attitudes of nursing students towards older people with their empathic tendency in sinophaving the oldest population in turkey. International Journal of Advanced Research, 4(3): 1138-43, 2016.

Salman M, Gülçek E, Aylaz R, Polat F. Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlılara Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 11(2): 1-7, 2018.

Selçuk KT, Avcı D. Kronik hastalığa sahip yaşlılara bakım verenlerde bakım yükü ve etkileyen etmenler. SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi, 7(1): 1-9, 2016.

Siddappa H, Raveendr L. Old age comes early. Indian Dermatology Journal, 8(5): 382, 2017.

Smith CM, Cotter VT. Nursing standard of practice protocol: age-related changes in health. New York: Hartford Institute for Geriatric Nursing, 2008.

Soyuer F, Ünalın D, Güleser N, Elmalı F. Sağlık meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı demografik değişkenlerle ilişkisi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 3(2): 20-25, 2010.

Söderhamn O, Lindencrona C, Gustavsson SM. Attitudes toward older people among nursing students and registered nurses in Sweden. Nurse Educ Today, 21(3): 225-29, 2001.

Sucuoğlu, N. Lefkoşa merkezde yaşayan yaşlıların günlük yaşam aktivitelerini sürdürme ve depresyon yaşama durumları. Yüksek Lisans Tezi. KKTC Yakın Doğu Üniversitesi, Kıbrıs. 2012.

Tanman Zıplar Ü. Dünyada ve Türkiye’de yaşlılık hizmetleri. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2): 173-194, 2015.

Torlak M. Yaşlanma ve Egzersiz. Spor Bilimleri Araştırma Dergisi, 3(1): 128-144, 2018.

Toraman AU, Temel AB, Kalkım A, Balyacı, ÖE. Klasik ve entegre eğitim modeli ile öğrenim gören hemşirelik öğrencilerinin araştırmaya yönelik tutum ve farkındalıkları. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 6(3): 2013.

Tsai, Y. Relations hip between organizational culture, leader ship behavior and job satisfaction. BMC Health Services Research, 11(1): 98, 2011.

Tufan İ. Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık ve Yaşlanma. (Geliştirilmiş 2.Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, Yayın No: 1479. 2016.

TÜİK 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2019-33712#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Ya%C5%9Fl%C4%B1%20n%C3%BCfusu%20olarak%20kabul%20edilen,9%2C1'e%20y%C3%BC> Erişim Tarihi:16.02.2021

Türgay AS, Şahin S, Aykar FŞ, Sarı D, Badır A, Özer ZC. Attitudes of Turkishnursingstudentstowardelderlypeople. EuropeanGeriatric Medicine, 6(3):267-70, 2015.

Türk Kardiyoloji Derneği Araştırması. Yaşlılık ve kardiyovasküler yaşlanma nedir? What is agingandcardiovascularaging? İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Kardiyoloji Anabilim Dalı, İstanbul. 5: 1-4, 2017.

Ungvari Z, Tarantini S, Donato AJ, Galvan V, Csiszar A. Mechanisms of Vascular Aging. American Heart Association. 123(7): 849-867, 2018.

Uysal N, Ünal Toprak F, Koç A. Hemşirelik öğrencileri ve klinik hemşirelerinin yaşlılığa ilişkin tutumlarının karşılaştırılması. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 8(2): 461-471, 2020.

Ünalın D, Soyuer F, Elmalı F. Geriatri merkezi çalışanlarında yaşlı tutumunun değerlendirilmesi. Kafkas JournalMedSci, 2: 115–120, 2012.

Van den Beld A, Kaufman MJ, Zillikens MC, Lamberts S, Egan J, Vander Lely A. The physiology endocrine systems with ageing. The Lancet, 6(8): 647-658, 2018.

Van Leeuwen, E, OosterhuisM, Ruyter S. Anxiety and categorisation effects in student nurses attitudes towards young and older patients: A dual pathway model. Nurse Education Today, 39:170-175, 2016.

Van Winkle LJ, Fjortoft N, Hojat M. Impact of a workshop about aging on the them pathy scores of pharmacy and medical students. *Amerikan Journal of Pharmaceutical Education*, 76 (1): 1-6, 2012.

Vefikuluçay D, Terzioğlu F. Development and psychometric evaluation of age is attitudes cale among the university students. *Turkish Journal of Geriatrics*, 14 (3): 259-268, 2011.

Westaway MS. The impact of chronic diseases on the health and well being of South africans in early and later old age. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 50(2): 213-221, 2010.

Wilson RS, Begeny CT, Boyle PA, Schneider JA, Bennett DA. Vulnerability to stress, anxiety, and development of dementia in old age. *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, 19(4): 327-334, 2011.

Williams B, Anderson MC, Day R. Under graduate nursing students knowledge of and attitudes toward aging: Comparison of context-based learning and a traditional program. *Journal of Nursing Education*, 46(3): 115-120, 2007.

World Health Organization (WHO) (2021). Ageing. Erişim Tarihi (25.04.2021) https://www.who.int/health-topics/ageing#tab=tab_1

Wüdrich M, Schwartz C, Feige B, Lemper D, Nissen C, Voderholzer U. Empathy training in medical students—a randomized controlled trial. *Med Teach*, 39(10):1096-1098, 2017.

Yerli G. Yaşlılık dönemi özellikleri ve yaşlılara yönelik sosyal hizmetler. *The Journal of International Social Research*, 52(10): 1278-1287, 2017.

Yılmaz E, Özkan S. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi*, 3 (2): 35-5, 2010.

Yılmaz E, Vermişli S. Yoğun bakımda çalışan hemşirelerin ölüme ve ölmekte olan bireye bakım vermeye ilişkin tutumları. *Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(2): 41-46, 2015.

Yurttaş A, Yetkin A. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin empatik ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12:46-53, 2009.

Zhang S, Liu Y, Zhang H, Meng L, Liu P, Zhang S. Determinants of under graduate nursing students care willing ness towards the elderly in china: attitudes, gratitude and knowledge. *Nurse Educ Today*, 43: 28–33, 2016.

8. EKLER

EK-1 Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutum ve empati düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili tanıtıcı özellikleri belirleme formu

1) Yaşınız?

a) 18-23

b) 24-28

c) 29 ve üzeri

2) Cinsiyetiniz?

a) Erkek

b) Kadın

3) Medeni Durumunuz?

a) Evli

b) Bekar

4) Sınıfınız?

a) 1. Sınıf

b) 2. Sınıf

c) 3. Sınıf

d) 4. Sınıf

5) Yaşadığınız yer?

a) Köy

b) İlçe

c) Şehir

6) Ailenizin gelir durumunu nasıl tanımlarsınız?

a) Geliri giderine eşit
az

b) Geliri giderinden fazla

c) Geliri giderinden

7) Kardeş sayınız?

a) Yok

b) 1-3

c) 4 ve daha fazla

8) Annenizin eğitim durumu nedir?

a) Okuryazar değil

b) Okuryazar

c) İlköğretim mezunu

d) Ortaöğretim mezunu

e) Ön lisans mezunu f) Lisans ve üzeri

9) Babanızın eğitim durumu nedir?

a) Okuryazar değil b) Okuryazar c) İlköğretim mezunu d) Ortaöğretim mezunu

e) Önlisans mezunu f) Lisans ve üzeri

10) Annenizin çalışma durumu nedir?

a) Çalışıyor b) Çalışmıyor

11) Babanızın çalışma durumu nedir?

a) Çalışıyor b) Çalışmıyor

12) 65 yaş ve üzeri yakınınız var mı?

a) Evet b) Hayır

13) Evinizde yaşlı bir birey ile birlikte yaşıyor musunuz?

a) Evet b) Hayır

14) Cevabınız 'Evet' ise yakınlık derecesi nedir?

a) Anne-Baba b) Anneanne-Dede c) Babaanne-Dede d) Amca-Dayı e) Diğer

15) Ne zamandan beri aile bireyiyle yaşıyorsunuz?

a) 1-5 yıl b) 6-10 yıl c) 11-16 yıl d) 17-22 yıl

e) 23 yıl ve üzeri

16) Yaşlı aile bireyi ile birlikte yaşamaktan memnuniyet durumunuz nedir?

a) Memnunum b) Memnun değilim

EK 2 Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği (YYTÖ)

Yaşlı insanlarla fikirlerinize en yakın seçenekleri aşağıda verilen tabloda numaraların anlamlarına uygun olacak şekilde işaretleyiniz. Aynı satırda birden fazla işaretleme yapmayınız.

(1) Kesinlikle katılmıyorum. (2) Pek katılmıyorum. (3) Katılmıyorum. (4) Katılıyorum. (5) Biraz katılıyorum. (6) Tamamen katılıyorum.

Maddeler	1	2	3	4	5	6
1. Yaşlı bireylerin, kendi özel hayatlarında, yaşlılarıyla birlikte yaşamlarını sürdürmeleri yaşlı bireyler için daha olumlu olacaktır.						
2. Yaşlı bireylerin, kendi özel hayatlarında, daha genç insanlarla birlikte yaşamlarını sürdürmeleri yaşlı bireyler için daha olumlu olacaktır.						
3. Yaşlı bireylerin birçoğunu farklı yapan özelliklerin neler olduğunu anlamakta güçlük yaşanır.						
4. Yaşlı bireyleri diğer insanlardan ayıran özellikler yoktur; yaşlı bireyleri anlamak diğer bireyleri anlamak gibi kolaydır.						
5. Yaşlı bireylerin birçoğu kendilerine özel bir düzen ve yaşam alanı kurar, bunun dışına çıkmazlar.						
6. Yaşlı bireylerin birçoğu meydana gelen yeni değişimlere çabucak uyum sağlar ve ona göre yaşarlar.						
7. Yaşlı bireylerin birçoğu emeklilik zamanları geldiğinde çalışma hayatına son verip çalışmazlar..						
8. Yaşlı bireylerin birçoğu emeklilik zamanları gelse bile çalışmaya devam ederler.						
9. Yaşlı bireylerin birçoğunun evi bakımsız, gösterişten uzak ve eski eşyalarla doludur.						
10. Yaşlı bireylerin birçoğunun evi bakımlı, temiz ve gösterişli eşyalarla doludur.						
11. Bireylerin yaşlandıkça daha bilgili olduğunu söylemek yanlıştır.						
12. Bireylerin yaşlandıkça daha bilgili oldukları doğrudur.						
13. Yaşlı bireylerin iş ve siyasette söz sahibi olmalarına ihtiyaç bulunmamaktadır.						
14. Yaşlı bireylerin iş ve siyasette söz sahibi olmalarına ihtiyaç bulunmakadır.						
15. Birey, yaşlıların yanına gittiğinde kendisini hasta olmaya çok yakın olarak görür.						
16. Yaşlı bireylerin yanlarına gitmek insanların kendilerini iyi hissetmelerini sağlar.						
17. Yaşlı bireylerin birçoğu yaşadıkları anıların güzelliğinden bahsederek çevrelerindeki bireyleri sıkırlar.						
18. Yaşlı bireylerin en güzel yanlarından biri, yaşadıkları anıların çevresindeki insanlara güzel ve eğlenceli olarak gelmesidir.						
19. Yaşlı bireylerin birçoğu, günlük yaşamlarında başka insanlara tavsiye vererek ve kendi işleri						

olmayan işlere karışmakla meşguldür.						
20. Yaşlı bireylerin birçoğu, insanlar istemedikçe tavsiye vermez ve onların işlerine karışmaktan geri dururlar.						
21. Yaşlı bireylerin diğer insanlar tarafından sevimleri için öncelikle sürekli olarak çevrelerindeki insanlara karşı hata yapmamaları gerekir.						
22. Yaşlı bireylerde diğer bireyler gibi hata yapmaktadırlar.						
23. Yaşlı insanların buldukları yerlerde güzel bir yaşam sürdürmek çok zordur.						
24. Yaşlı insanların buldukları yerlerde güzel bir yaşam sürdürmek kaçınılmazdır.						
25. Yaşlı bireylerin birçoğu birbirine benzer özelliklerde olup fakat istisnalarında mevcuttur.						
26. Yaşlı bireylerin birçoğu birbirine benzer özellikler göstermemektedir.						
27. Yaşlı bireylerin birçoğu bakımsız ve düzensiz olarak yaşamaktadırlar.						
28. Yaşlı bireylerin birçoğu temiz, bakımlı ve düzenli yaşamaktadır.						
29. Yaşlı bireylerin birçoğu sinirli, agresif, gergin ve kolay anlaşılamayan yapıya sahiptirler.						
30. Yaşlı bireylerin birçoğu çok sevimli, mutlu ve çevresine de mutluluk verirler.						
31. Yaşlı bireyler genel olarak şimdiki neslin davranışlarını uygun bulmazlar ve onları eleştirirler.						
32. Yaşlı bireyler şimdiki neslin davranışlarını uygun bulurlar ve onları eleştirmezler.						
33. Yaşlı bireyler diğer bireylerden çok daha fazla sevgi, saygı ve güven beklemektedirler.						
34. Yaşlı bireylerde diğer bireyler kadar sevgi, saygı ve güven gereksinimi duyarlar.						

EK 3 Duyuşsal ve Bilişsel Empati Ölçeği (DBEÖ)

Fikirlerinize en yakın seçenekleri aşağıda verilen tabloda numaraların anlamlarına uygun olacak şekilde işaretleyiniz. Aynı satırda birden fazla işaretleme yapmayınız.

(1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum.

Maddeler	1	2	3	4	5
1. Kişilerin duygu ve düşüncelerini anlayabilmekte zorluk yaşıyorum.					
2. Kişileri sinirlendirmek, onların üstüne gitmek hoşuma gider.					
3. Karşımdaki kişiler korktuklarında bunu hissederim.					
4. Kişiler gerçekte mutlu olmayıp mutluymuş gibi görünmeye çalıştıkları zaman bunu anlayabilirim.					
5. Kişilerin sinirli hallerini görmek hoşuma gider.					
6. Tanmadığım kişilerin korku yaşamalarını görmek hoşuma gider.					
7. İhtiyaç sahibi kişilere yardımcı olmaktan mutluluk duyarım.					
8. Karşımdaki bireylerin hoşlanacaklarını zannettiğim hediyeler vermek beni heyecanlandırır.					
9. Kişilerin düşüncelerinin altında olan sebepleri genel olarak anladığımı düşünüyorum.					
10. Arkadaşlarımla eğlenmeli ve hoş vakitler geçirmeleri beni sinirlendirir.					
11. Kişilerin sürekli mutlu ve neşeli olması hoşuma gitmez.					
12. Karşımdaki insanları kırmayı, üzmemi kendime sorun etmem.					
13. Farklı bireylerin mutlu olup olmaması beni hiç alakadar etmez.					
14. Karşımdaki insanların hislerini anlamakta zorluk yaşıyorum.					
15. Bireylerin herhangi bir olay karşısında tahammül seviyelerin tükendiğini anlarım.					
16. Tanıdığım insanların herhangi bir durum karşısında neler düşündüklerini ve neler yapabileceklerini genel olarak bilirim.					
17. Bireylerin mutlu veya mutsuz olmalarını kendime hiçbir şekilde sorun etmem.					
18. Farklı bireyleri sinirlendirmek, onları huzursuz etmek hoşuma gider.					
19. Karşımdaki bireyleri küçük düşürmek onlara kendilerini yetersiz hissettirmek hoşuma gider.					
20. Arkadaşlarımla sinirlenmesini görmek beni güldürür.					
21. İnsanları bazı zamanlarda üzgün ve ağlarken görmek hoşuma gider.					
22. Karşımdaki kişilerin duygu ve düşüncelerinin ne olduğunu hiç önemsemem.					
23. Karşımdaki bireyleri üzmem, onları kırmak beni mutsuz eder.					
24. Çevremdeki kişilerin karşılaştıkları şanssızlıklar beni etkilemez.					
25. Genel olarak çevremdeki bireylerin hislerini kolayca anlayabilirim.					
26. Bireylerin kişi ve olaylar karşısında küçük düşmesi bazenleri hoşuma gider.					
27. Bir yaptırım olacağını bilmesem, bazı kişilere zarar vermekten mutluluk duyarım.					
28. Diğer insanların istemeyeceği, onları rahatsız eden davranışlarda ısrar etmem hemen o davranışlardan vazgeçerim.					
29. Üzgün olan bireylerle karşılaştığımda onları mutlu etmek ve daha iyi olmaları için uğraşırım.					
30. Çevremdeki bireyleri mutlu etmek hoşuma gider.					
31. Çevremdeki kişilerin duygu ve düşüncelerini anladığımı söyleyemem.					

32. Çevremdeki arkadaşlarım olay ve durumlar karşısında fazlaca hissiz kaldığımı düşünüyorlar.					
33.Çevremdeki insanların nelere sinirleneceğini kolaylıkla tahmin ederim.					
34. Karşımdaki bireylerin mutsuz olduklarını bana söylemesine gerek duymuyorum, onların bu durumlarını anlamakta zorluk yaşamam.					
35. Karşımdaki bireylerin mutsuz olduğunu anlamakta zorluk yaşarım.					
36.Farklı kişileri sinirlendirmekten hoşlanıyorum.					

EK 4 ETİK KURUL İZİNİ

EK 5 KAÜ SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ KURUM İZİNİ

EK 6 ÖLÇEK İZİNLERİ

9. ÖZGEÇMİŞ

